
AKS og virkemidler- 2013 og videre

Fra Primærhelsemelding til helse og samhandlingsplan

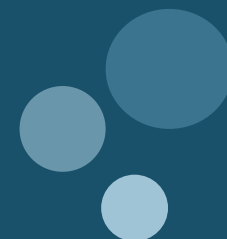
Jan Vegard Pettersen

Bakgrunn

Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet (Meld. St. 26 (2014-2015))

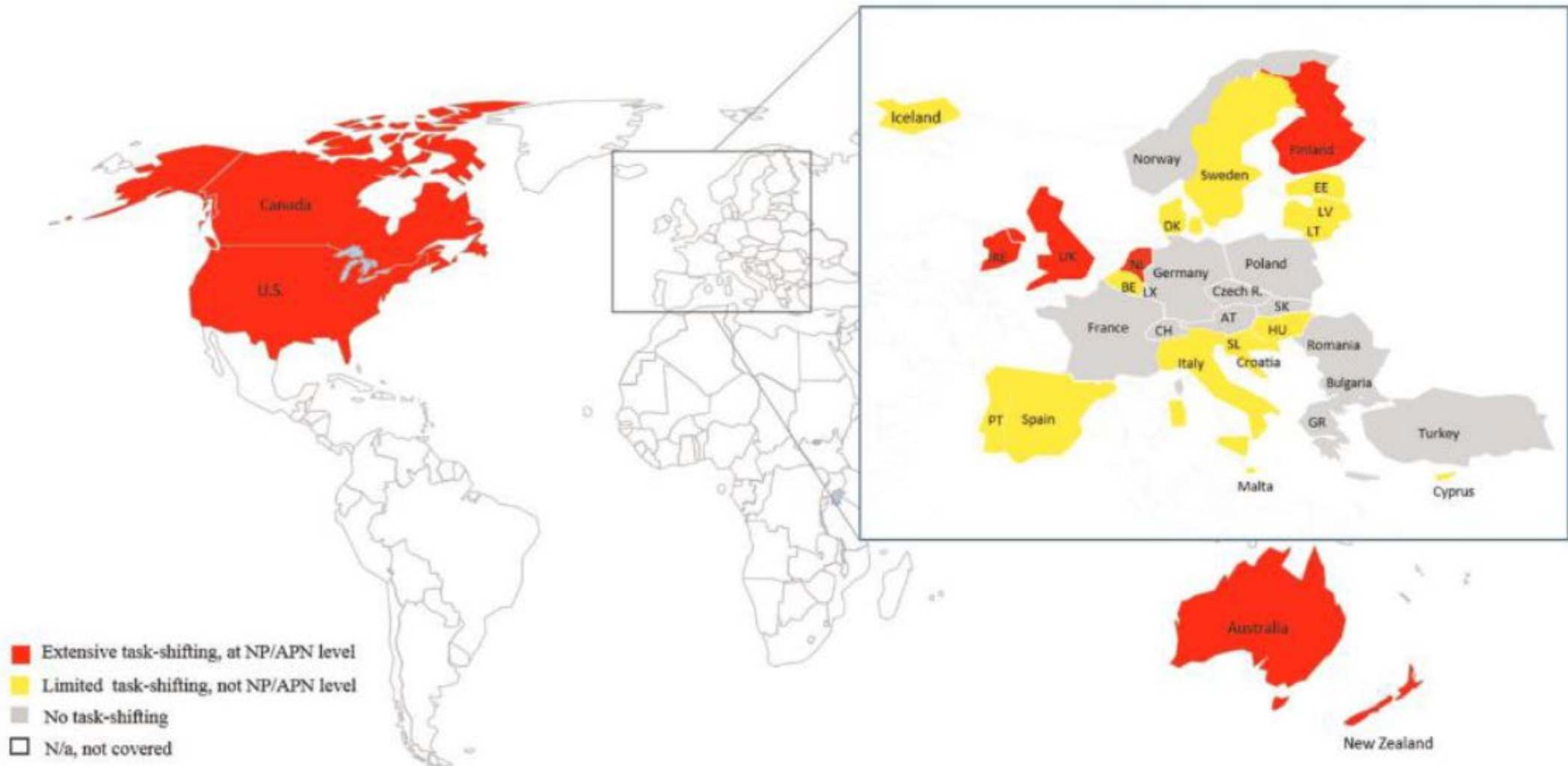
- Identifiserer både organisatoriske og demografiske utfordringer
- Behov for endringer av organisering, arbeidsdeling, arbeidsformer, kompetanse og ledelse.
- «Regjeringen mener at det etter modell av nurse practitioner bør utredes etablering av nye kliniske videreutdanninger for sykepleiere på mastergradsnivå rettet mot oppgaver i den kommunale helse- og omsorgstjenesten.»

SINTEF

Internasjonalt: Forekomst av oppgaveglidning fra leger til spesialsykepleiere i 39 land

SINTEF

Internasjonale kunnskapsoppsummeringer

- Oppgaveglidning fra lege til sykepleier omtales mest i litteraturen
- Bruk av spesialsykepleiere i kommunale tjenester er i vekst – de ser ut til å gi god oppfølging

Pilotprosjekt i 17 fastlegekontor i 9 kommuner

Ny organisatorisk modell

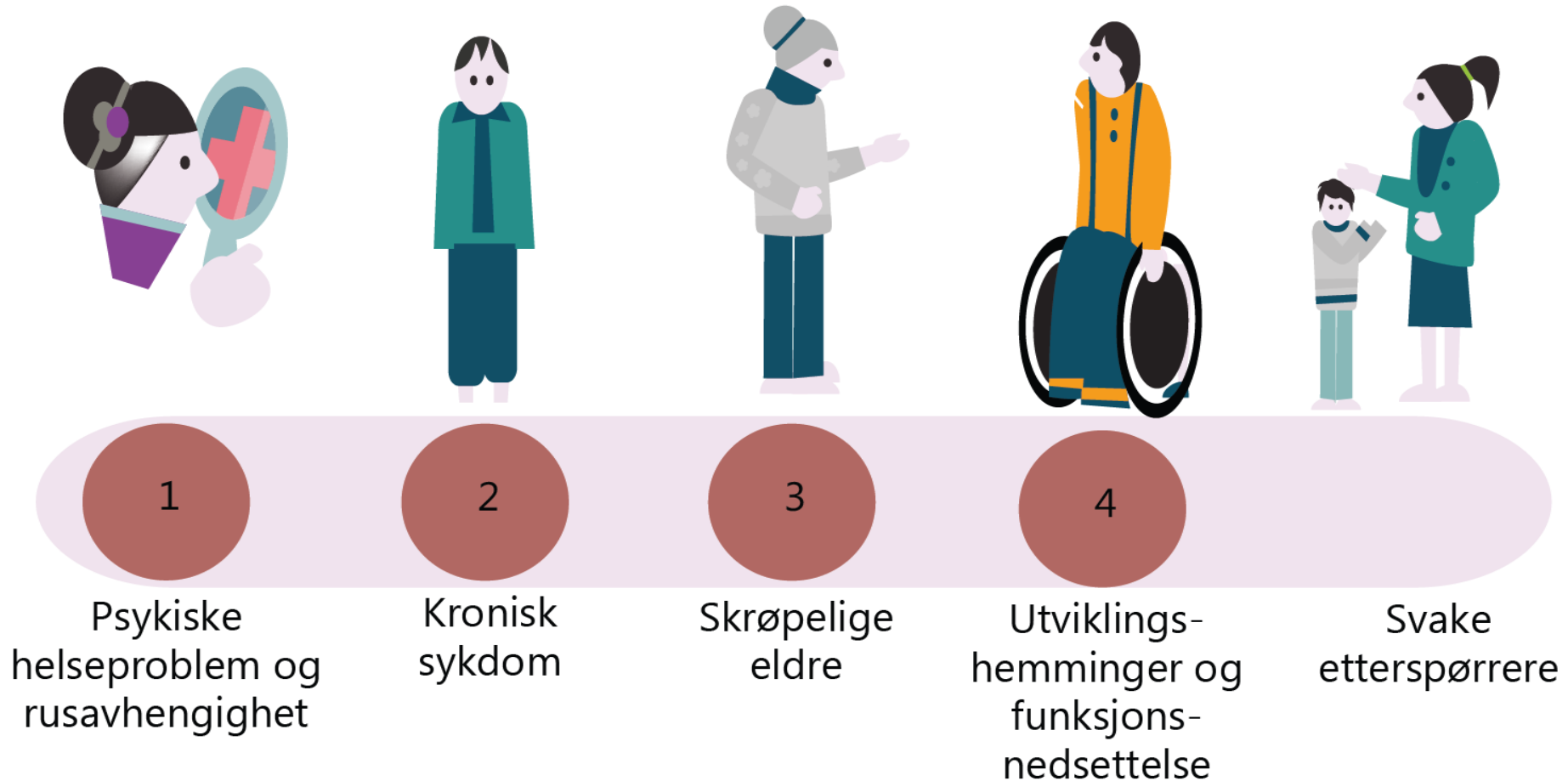
Team med fastlege,
helsesekretær,
sykepleier/psykolog
Fastlege leder teamet

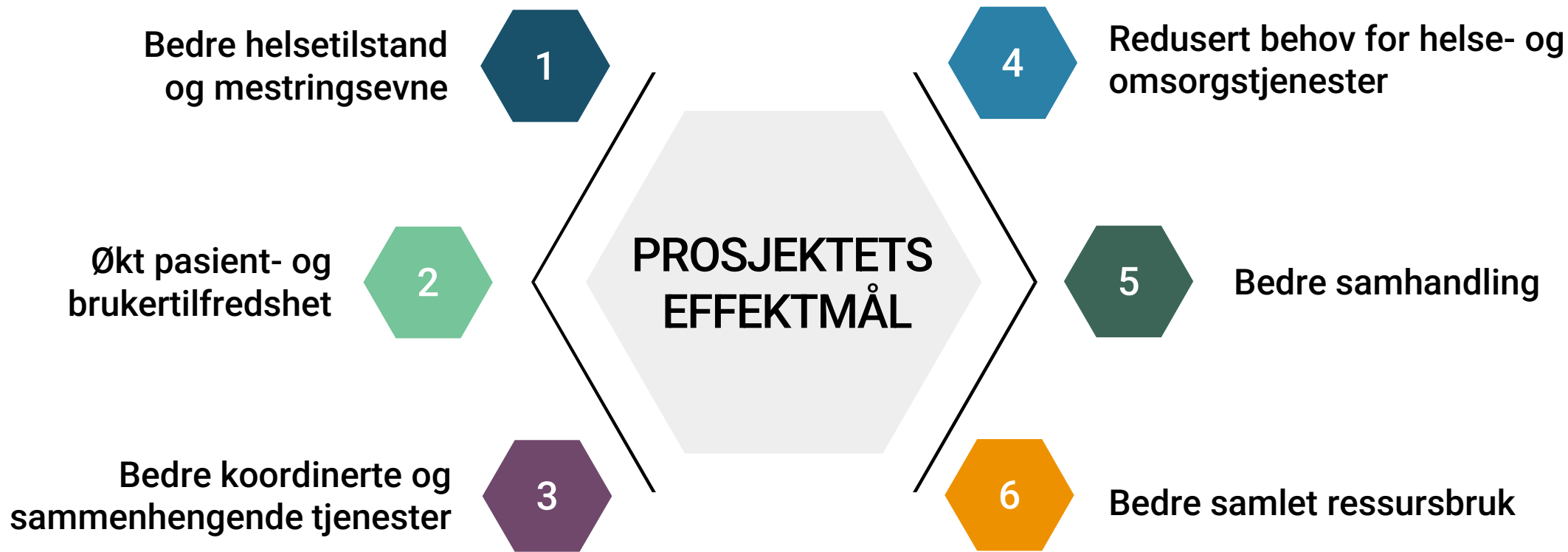

To finansieringsmodeller

1. Honorarmodell
(lik dagens modell inkl.
sykepleiertakster)
2. Driftstilskuddsmodell
(helt ny modell)

Målgruppe - «Mer til de som trenger det mest»

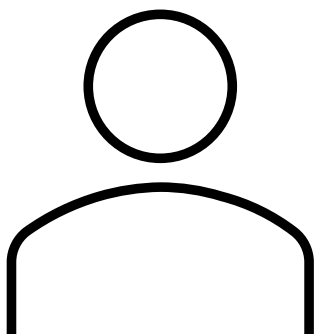
Evaluering av forsøk med primærhelseteam og alternative finansieringsordninger

Statusrapport V, 2022

Pasientenes erfaring med primærhelseteam

- Pasientene opplever:
  - en mer tilgjengelig fastlegetjeneste
  - en større grad av trygghet og mer regelmessighet i oppfølgingen
  - å føle seg bedre ivaretatt
- Omtrent 50 prosent oppgir i stor eller svært stor grad bedre livskvalitet, bedre helse alt i alt eller mer stabil helse
- Bedre oppfølging i form av konsultasjoner, årskontroller og hjemmebesøk
- De fleste pasientene ønsker oppfølging fra sykepleier
  - Samtale og informasjon fra sykepleier trekkes frem som særlig betydningsfullt

Ansatte på legekontorene

- PHT bidrar til nye måter å løse utfordringer på
- Sykepleier utfører både oppgaver for fastlegen og andre oppgaver
- Fastlegene kan delegere både tidkrevende og rutinepregede oppgaver
- Fastlegene bruker den frigjorte tiden til direkte pasientarbeid

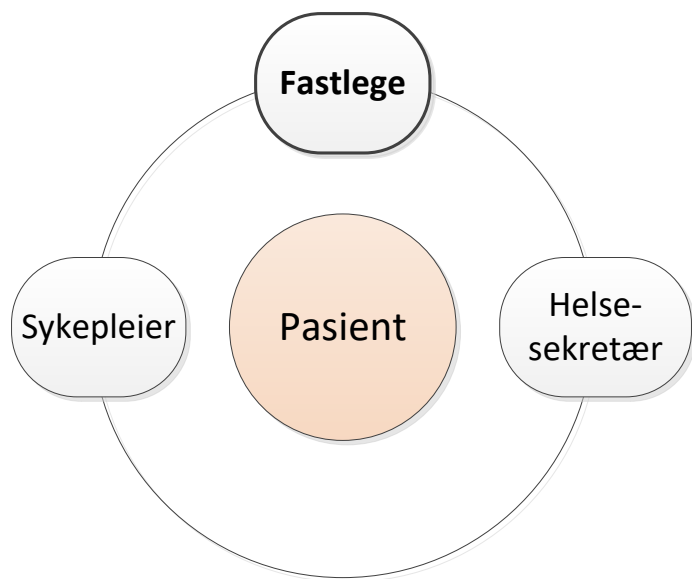
Ansatte på legekontorene

- 58 prosent av fastlegene svarer at de har for stor arbeidsbelastning
  - Betydelig lavere andel enn funn fra en spørreundersøkelse rettet mot alle landets fastleger (80 prosent)
- PHT har påvirket arbeidsbelastningen for ca. halvparten av fastlegene
  - 4 av 5 opplever redusert arbeidsbelastning
  - 1 av 5 opplever økt arbeidsbelastning

Teameffektivitet

Tre ulike tilnærminger til teamarbeid i legekantorene

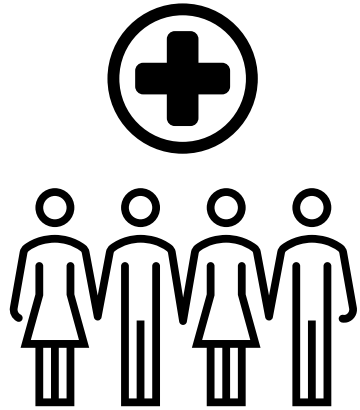
- 2 av teamvariantene: effektive, høy teaminnsats rettet mot målgruppene
  - Tydelig ledelse, klare og omforente mål
  - Arbeidsmåten er felles, strukturert og prosedyrestyrt
  - Teamarbeidets utforming påvirkes av finansieringsmodellen
- Teamvariant 3: mindre effektiv enn de to andre
  - Makroteamet er løstere sammenvevd og den overordnede ledelsen mindre til stede
  - Arbeidsmåte avhenger av legens erfaring, interesse og engasjement for teamarbeid
  - Mer målrettet utnyttelse av sykepleierressursen ville økt makroteameffektiviteten
- Makroteamperspektivet avdekker at helsesekretærene har en viktig rolle

Finansieringsmodellene

- 4 av 5 legekantor med driftstilskuddsmodellen (DTM) har hatt betydelig inntektsøkning sammenlignet med legekantor utenfor forsøket
- Fastleger med DTM opplever i større grad at finansieringsmodellen er godt tilpasset å drive teamarbeid
- Flere konsultasjoner fra lege og sykepleier i honorarmodellen, og flere legekonsultasjoner til personer med psykisk sykdom
- Legekantor med honorarmodellen sammenlignet med andre legekantor:
  - Større økning i tilbudet av konsultasjoner med Noklus diabetesskjema til pasienter med diabetes type 2
  - Større økning i flerfaglige samarbeidsmøter til pasienter med psykisk sykdom og/eller ruslidelse og til skrøpelige eldre og multisyke

Samspill mellom primærhelseteam og øvrig helsetjeneste

- Omtrent 50 prosent av pasientene opplever at tjenestene fra de ulike delene av helsetjenesten er bedre koordinert enn før
- Fastlegene og helsesekretærene opplever en positiv påvirkning på samhandlingen med hjemmetjenesten og spesialisthelsetjenesten
- Økning i flerfaglig kontakt og samtaler med ansatte i andre tjenester
- PHT-legekantor gir noe raskere oppfølging etter sykehusinnleggelse
- For kommuner med legekantor med DTM er det en reduksjon i kommunale omsorgstjenester i hjemmet

Sluttrapport for 2018-2021

Statusrapport IV

Konsekvenser av PHT
for skrøpelige eldre

En rekke pågående arbeider vil kunne påvirke retning og innhold i reformen

Utvalg og kommisjoner:

- Helsepersonellkommisjonen
- Sykehusutvalget
- Kvinnehelseutvalget
- Generalistkommuneutvalget
- Ekspertutvalget for fastlegeordning (1. januar)
- Ekspertutvalg om tvang (1. mai)
- Ekspertutvalg for å vurdere sterkere tematisk organisering i psykisk helsevern (september?)
- Totalberedskapskommisjonen (juni 2023)
- Sluttrapport Koronautvalget (august/september)

Varslede stortingsmeldinger:

- Folkehelsemeldingen
- Distriktmelding (våren 2023)
- Børn- og familie reformen (mai/juni)
- Opptrappingsplan psykisk helse (mai/juni)
- Helseberedskapsmeldingen (høsten 2023)
- Stortingsmelding om forebyggings- og behandlingsreform på rusfeltet

Får ikke tak i spesialsykepleiere

Mangelen på spesialsykepleiere fører til at enkelte sykehus må stenge operasjonssaler, mens andre melder om tomme søkerlister på utlyste stillinger.

Operasjonssal på Lovisenberg nye stillinger.

Sykehuset sliter med bemanninga: - Fødeavdelinga omgjøres midlertidig til fødestue

Av Fredrik Sørensen

Publisert: 23.11.22 15:16 Del

Sykehjemmene har for få hender: - Vi må allti

Flere og flere klager på behandlingen pasientene får på de såkalte helsehusene i Oslo. Sykepleierne vil ha flere på jobb for å kunne gi det lille ekstra.

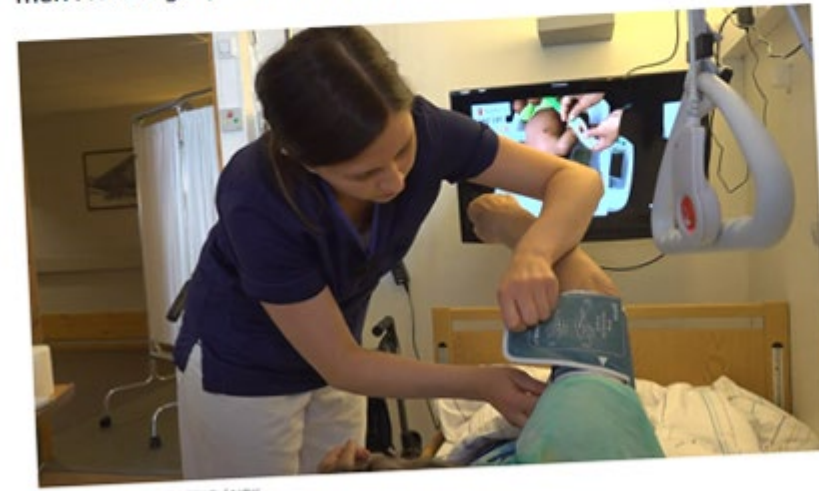
Ellen Omland Journalist
Sunniva Grimstad Hestenes Journalist
Julia Kirsebom Thomassen Journalist

Publisert 11. des. 2022 kl. 21:22

...VINGT: Hanne Solum er koordinerende sykepleier ved Ullern Helsehus. Hun beskriver tiden etter medieopplagene om arbeidsstedet som blytung.
FOTO: ELLEN OMLAND / NRK

Kommune mangler halvparten av sykepleierne de trenger: - Sliten er jeg jo alltid

Hele landet opplever mangel på sykepleiere. I Måsøy står hele 9 av 17 stillinger tomme. Regjeringen vil utdanne flere, men Norsk Sykepleierforbund tror ikke det er nok.

JONAS LØKEN ESTENSTAD / NRK

Mangler psykiatere: Stanser inntak av nye pasienter

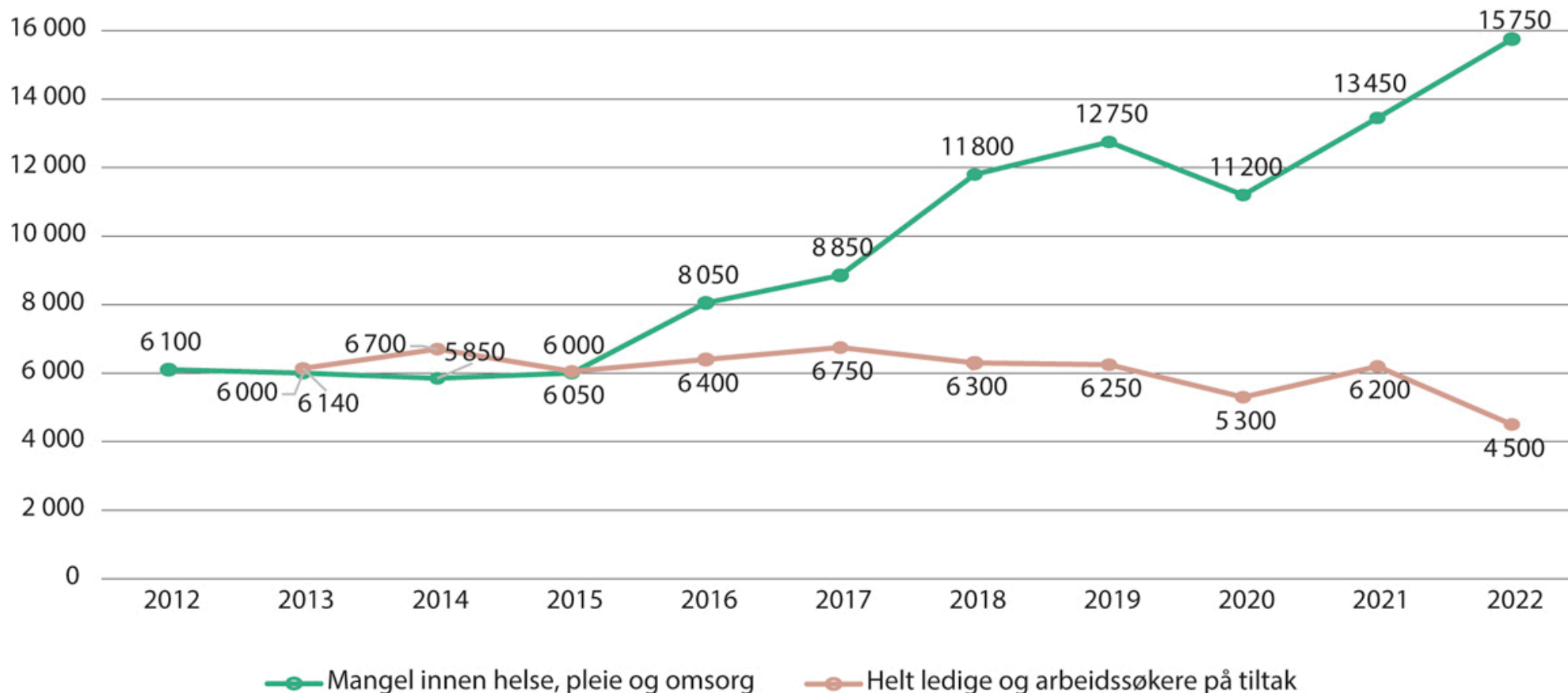
Hammerfest sykehus mangler psykiatere, får ikke vikarer og har sykefravær: - Samlet skaper dette en situasjon som gjør det utfordrende å opprettholde forsvarlig pasientbehandling, sier klinikkssjef.

Siri Gulliksen Tommerbakke sgr@dagensmedisin.no
Publisert: 2022-04-19 — 20:52

FLYTTES: Pasienter som hører til oppfølgingsrådet til Voksenpsykiatrisk poliklinikk (VPP) Hammerfest vil i en periode fremover bli henvist til behandlingssteder ved andre klinikker i Finnmarksykehuset.
Foto: Eirik Palm/ Finnmarksykehuset

Rekrutteringsutfordringene er økende

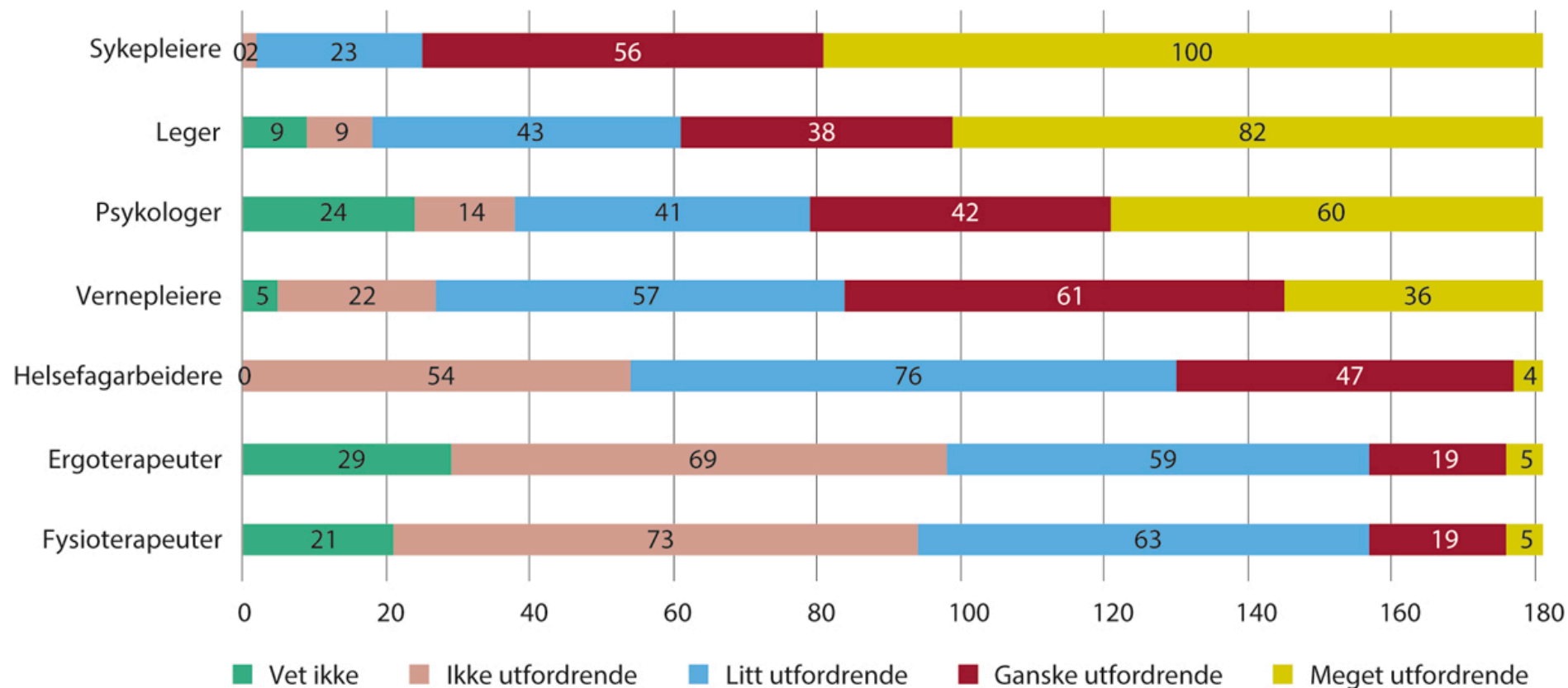
Estimert mangel, basert på mislykkede stillingsutlysninger

Kilde: NAVs bedriftsundersøkelser.

Kommunene har størst utfordringer med å rekruttere sykepleiere og leger

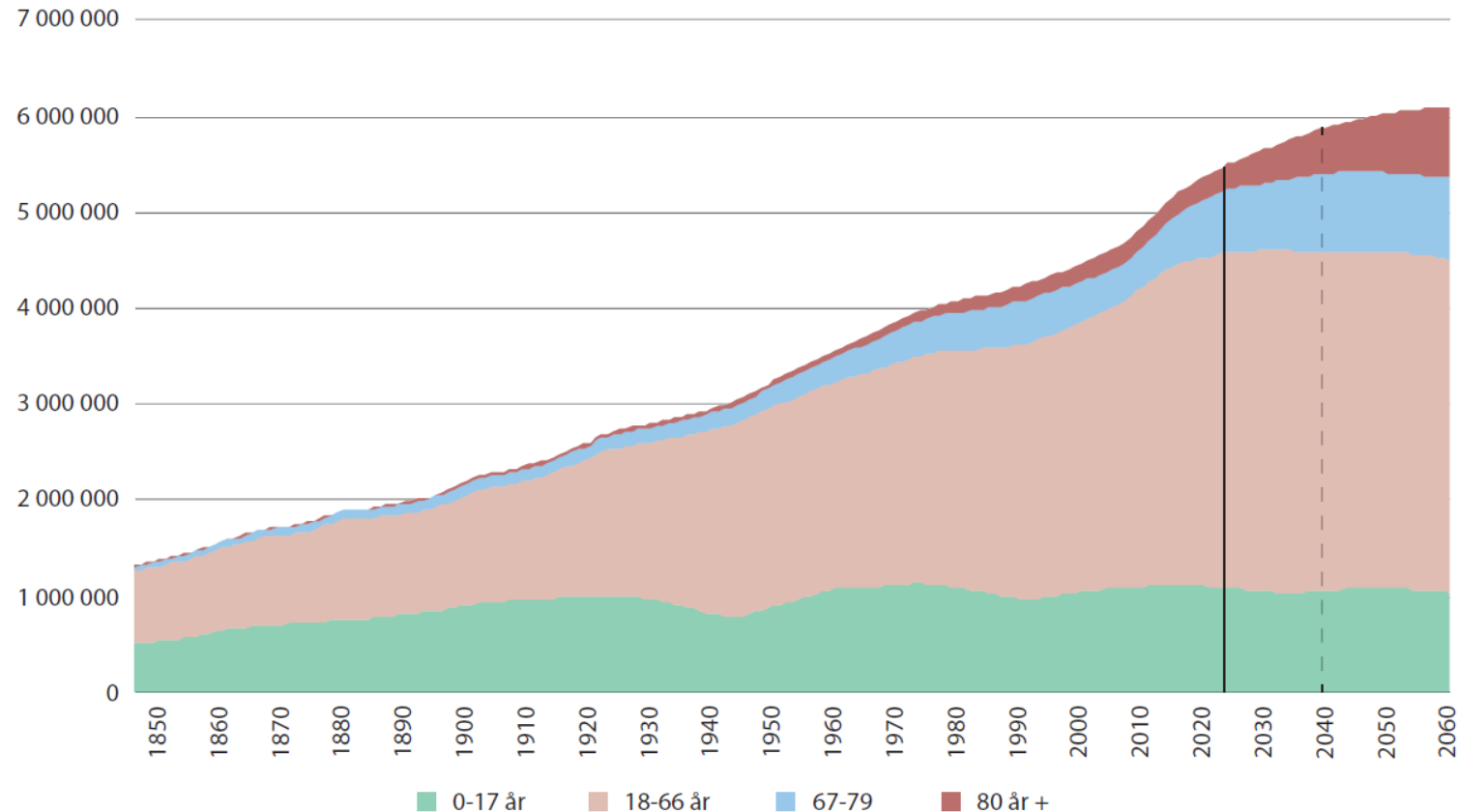
Opplever kommunen det som utfordrende å rekruttere [yrkesgruppe] i dag, i tilfelle hvor utfordrende?

Kilde: KS. Kommunesektorens arbeidsgivermonitor, 2021.

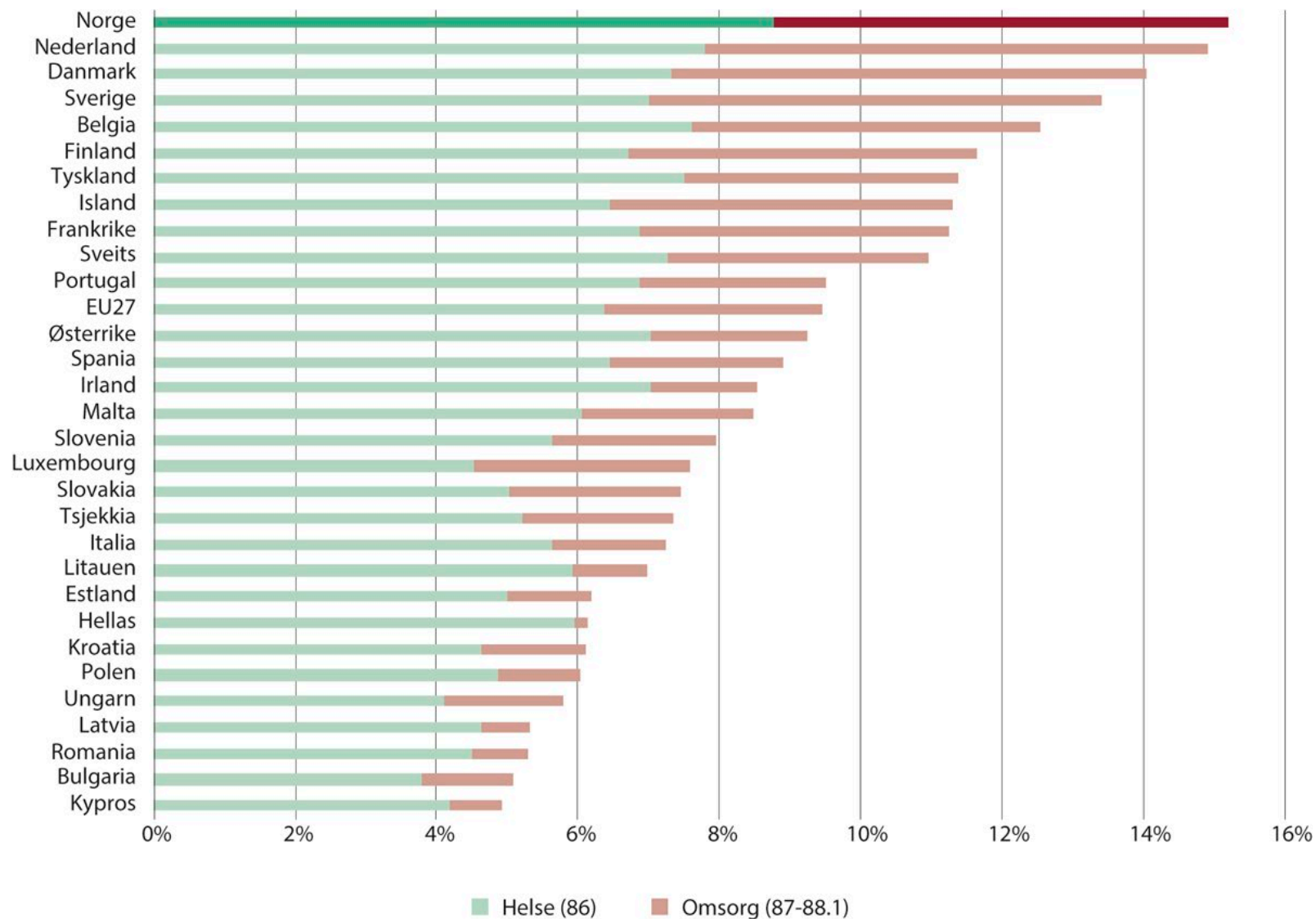
Den demografiske utviklingen vil forsterke utfordringene

- Antallet i arbeidsfør alder har «alltid» økt – stabilt framover
- Fra 3,5 sysselsatte pr. pensjonist i dag til 2,2 i 2040 (SSB/KMD)
- Færrest sysselsatte relativt til pensjonister i mindre sentrale kommuner og kommuner med få innbyggere
- Det økonomiske handlingsrommet reduseres, jf. Perspektivmeldingen (2021)

Andel av de sysselsatte i helse- og omsorgstjenestene i EU/EØS-landene

Kilde: Eurostat.

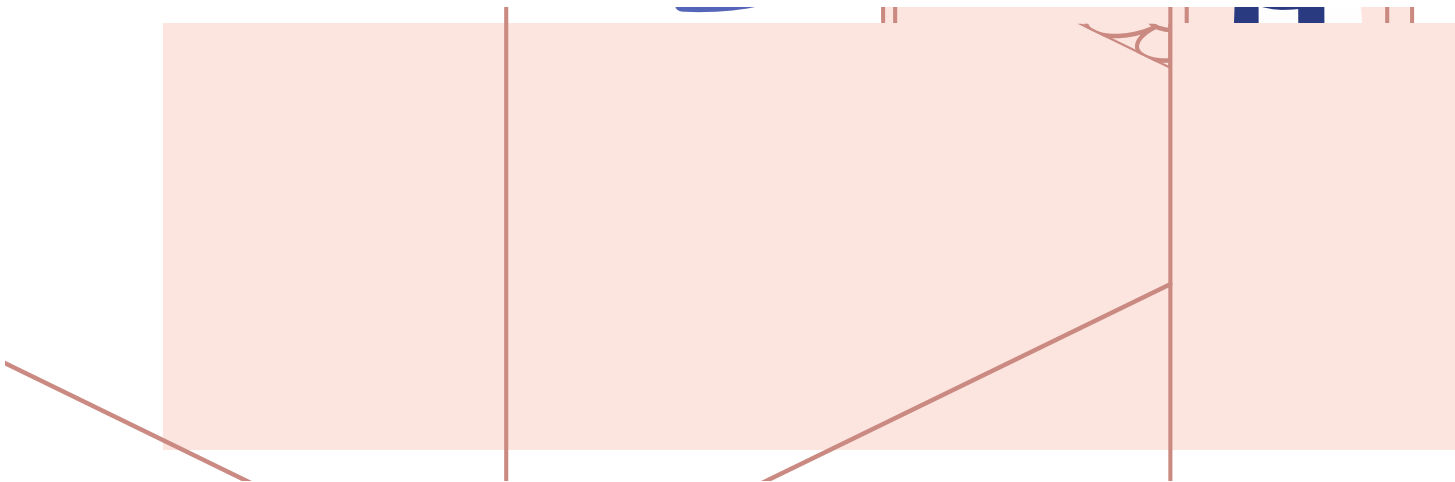
Helsepersonellkommissjonen vurderer at helse- og omsorgstjenestenes andel av samfunnets totale arbeidsstyrke **ikke kan øke vesentlig**

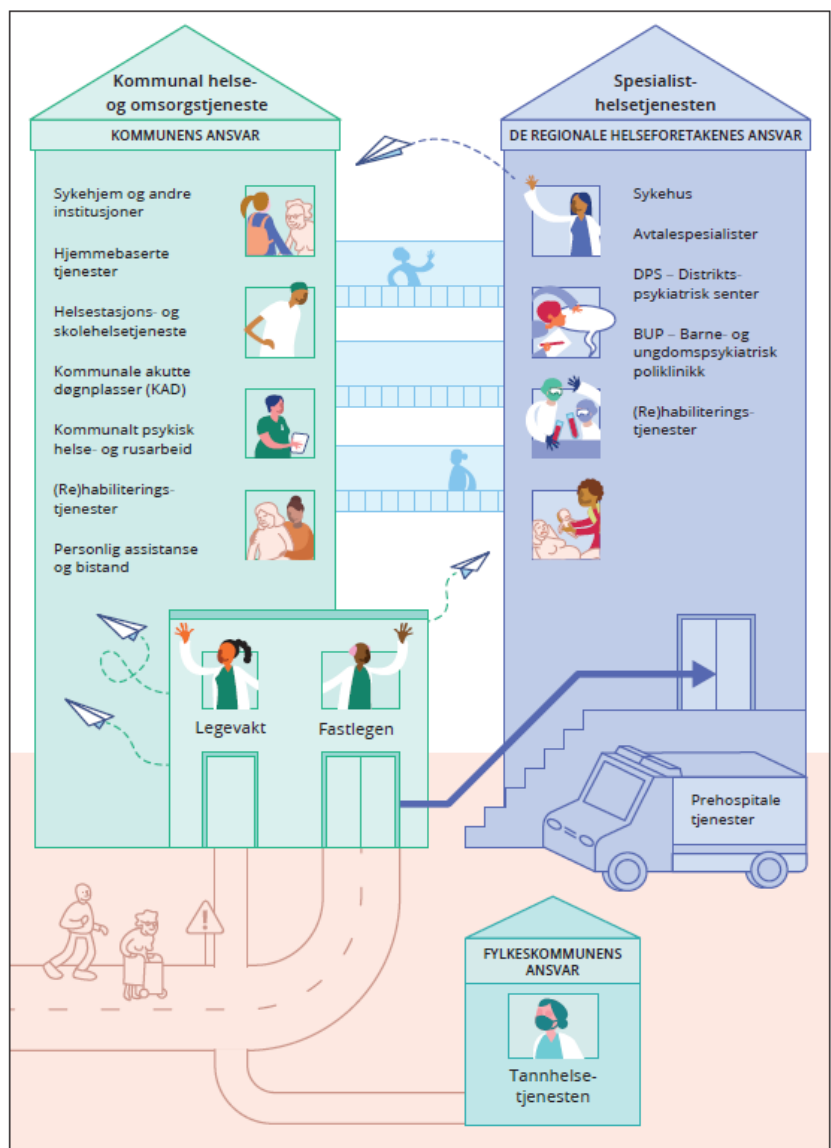
Kommissjonen anbefaler **ikke at vi importerer** oss vekk fra problemet

Bare med **felles erkjennelse** av utfordringsbildet, finner vi de riktige tiltakene

Organisering og samhandling

Flertallet: Utrede mer helhetlig organisering

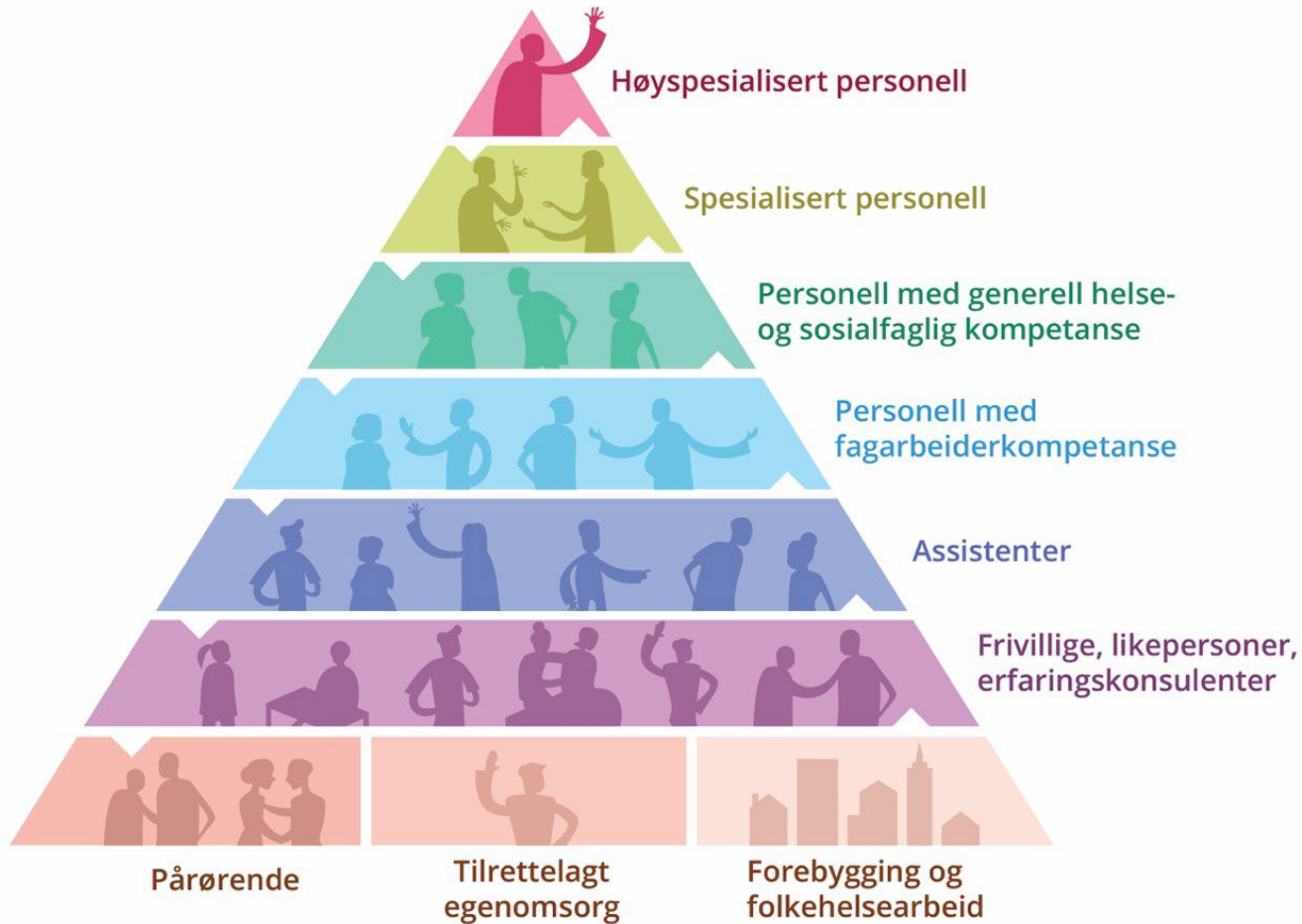
- Samhandlingsutfordringer
- Konkurransen om arbeidskraft
  - Rekruttering til fastlegeordningen – viser til eget utvalg
- Drøfter ikke fastlegens rolle og forankring i en mer helhetlig organisering

Utrede en bærekraftig sykehusstruktur

- Desentralisert spesialisthelsetjeneste, mange sykehus med akuttefunksjoner og døgkontinuerlig drift
- Personellintensivt – nesten permanent mangel på nøkkelpersonell enkelte steder

Oppgavedeling – bygge nedenfra

- Forpliktende satsning på utdanning av **fagarbeidere** i helseforetak og kommuner
- Styrke **generalistkompetansen**
- **Kvalitetsutviklingsprogram** for effektiv organisering og riktig oppgavedeling - bygge på Tørn-prosjektet
- Økt bruk av **kombinerte stillinger** i de ulike deler av tjenestene (og med UH-sektoren)
- Etablere felles **prinsipper** for riktig oppgavedeling (neste slide)
- Kommisjonen har fått flere **innspill** om oppgavedeling som omfatter fastleger og primærhelseteam (inkludert som vedlegg til NOU)

Prinsipper for riktig oppgavedeling

«De tilgjengelige virkemidlene for å fremme riktig oppgavedeling og riktig bruk av kompetanse **vil kunne variere** mellom kommuner og sykehus, men **tilnærmingen** til det systematiske arbeidet i enhetene **bør være lik og minst omfatte**»:

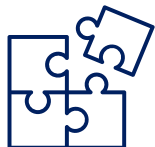
Kartlegging av:

- oppgavenes omfang og type,
- ansvarsforhold som medfølger oppgavene
- nødvendig helsefaglig kompetansebehov for å utføre oppgavene (inkludert om oppgaven kan ivaretas av personell uten helsekompetanse)

Etablere og vedlikeholde **dokumentasjonssystemer** for ansattes formelle og reelle kompetanse

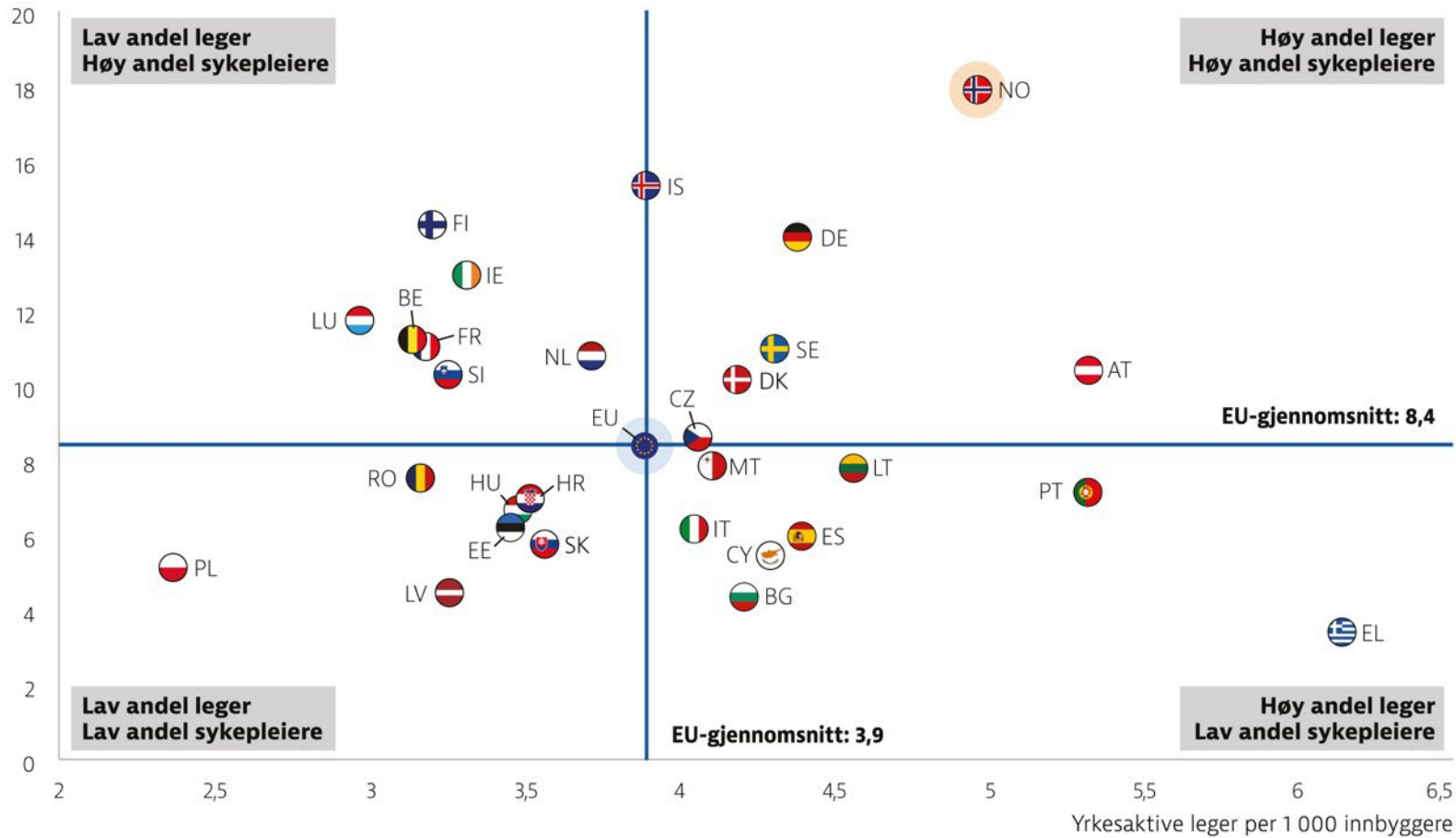

Bemanne i henhold til **kompetansebehov** for oppgaveutførelse og ansattes formelle og reelle kompetanse

Leger og sykepleiere pr. 1 000 innbyggere i EU/EØS

Yrkesaktive sykepleiere per 1 000 innbyggere

Kilde: Eurostat Database, *State of the Health in the EU*. Landhelseprofil Norge 2021 (2019-tall eller seneste tilgjengelige tall).

Innspill til Helsepersonellkommisjonen om primærhelseteam

VIRKE

«Tverrfagligheten er en verdi og ressurs i seg selv, ref. **primærhelseteam-prosjektet** og erfaringene. (...)

[Primærhelseteam] er en spennende modell og ett eksempel på en mer hensiktsmessig arbeidsdeling.

Evalueringen av forsøket som nå er gjort viser gode resultater (...)

«Det bør satses på å gjøre kommunene i stand til å etablere tverrfaglige team. Eksempelvis gjennomføres det forsøksordninger med **primærhelseteam**.»

**DEN NORSKE
LEGEFORENING**

«Forskning på **teambasert primærhelsetjeneste** viser usikker nytte, og ofte økte kostnader og en tendens til økt forbruk av spesialisthelsetjenester.

Endret oppgavefordeling må være basert på utprøvinger som sannsynliggjør eller bekrefter nytte.»

HPK Helse-
personell-
kommisjonen

Gjennomgang av allmennlegetjenesten

Ekspertutvalgets rapport

Birgit Abelsen

Lilly Ann Elvestad

Nina Tangnæs Grønvold

Tor Iversen

Kaveh Rashidi

Torstein Sakshaug

Kjetil Telle

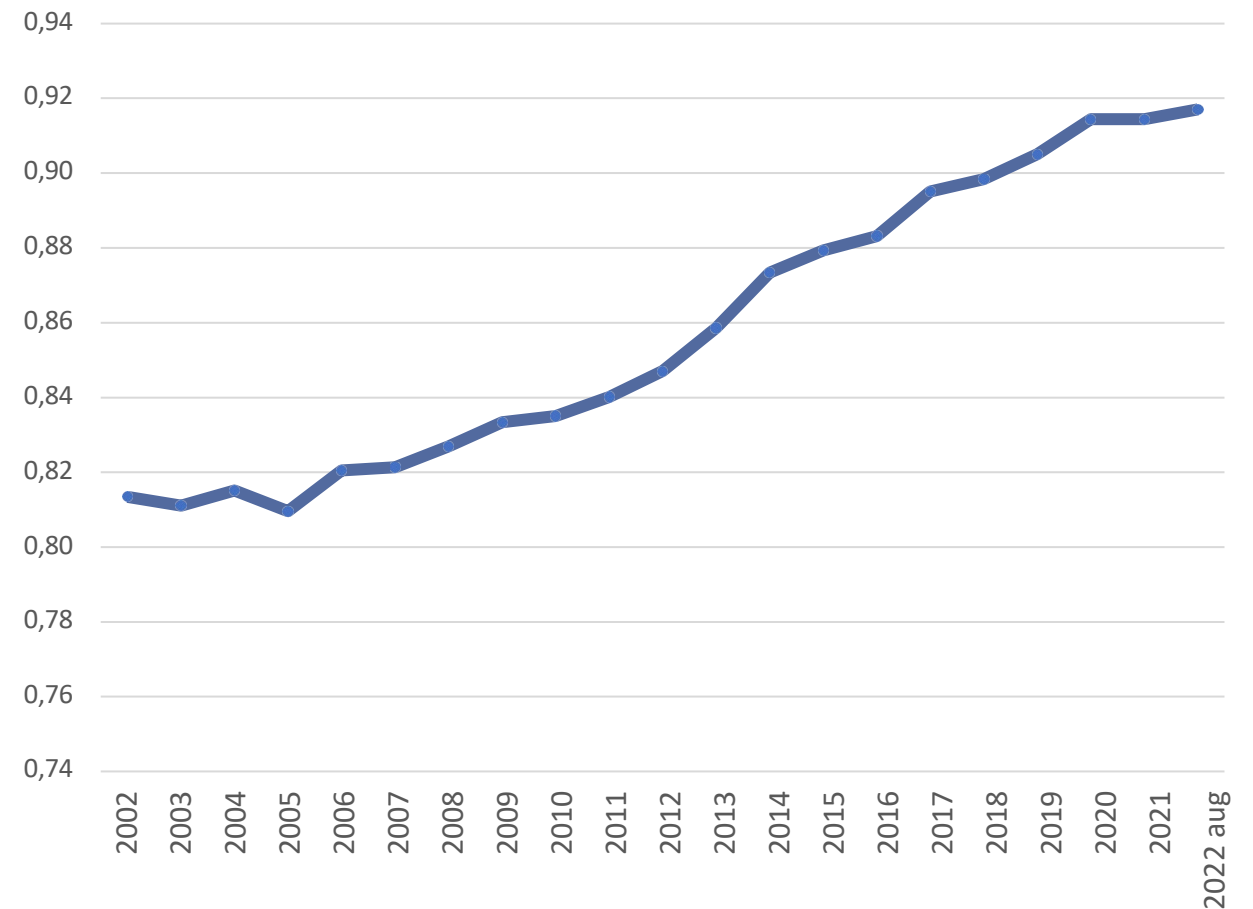
Foto: Michael Chr. A. Simonsen, Dagens Medisin

Status for befolkningen

Stadig flere fastleger i Norge

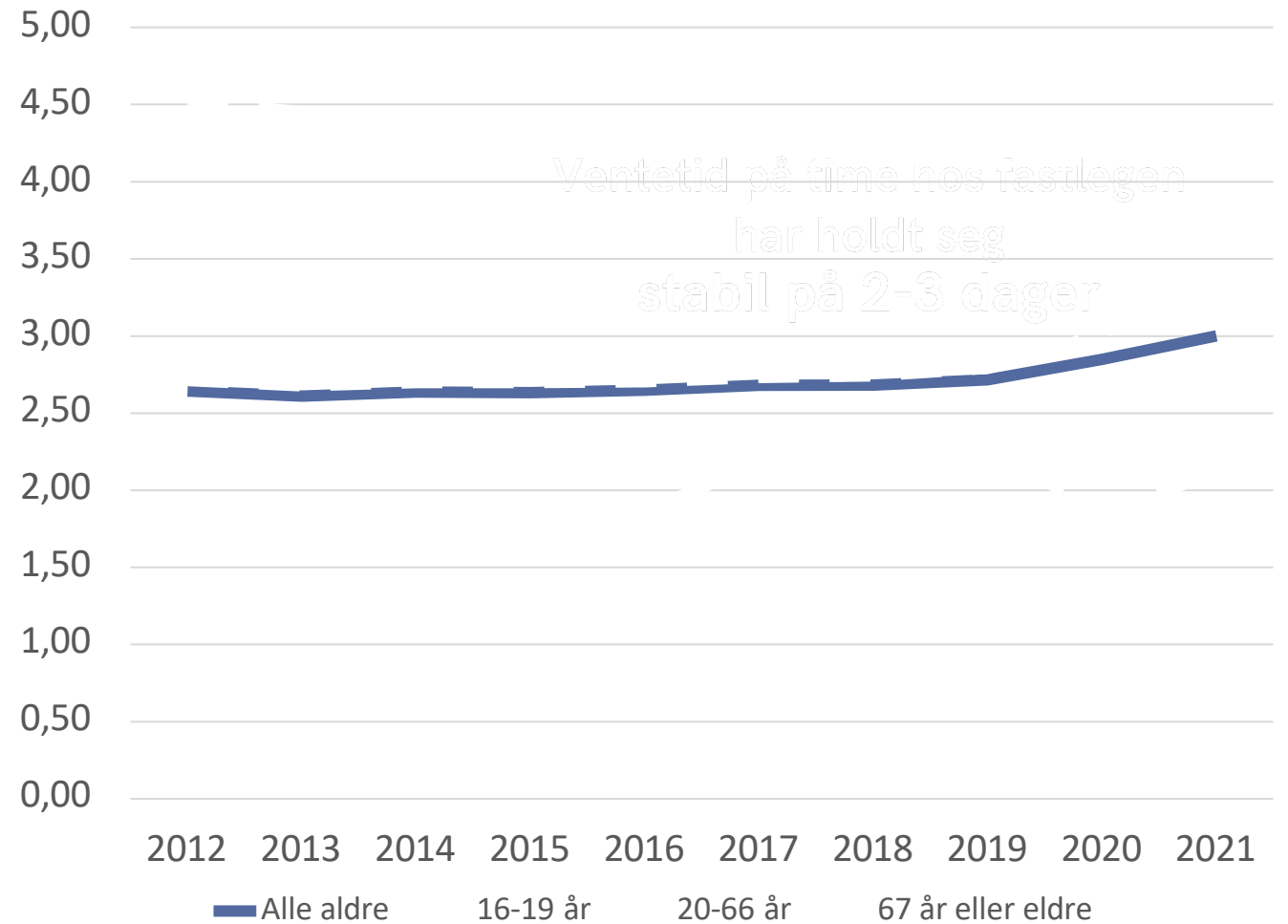
Veksten i antall fastleger har
vært høyere
enn befolkningsveksten

Antall fastleger per 1000 innbygger

Stadig flere konsultasjoner
per person per år

Antall konsultasjoner per person per år

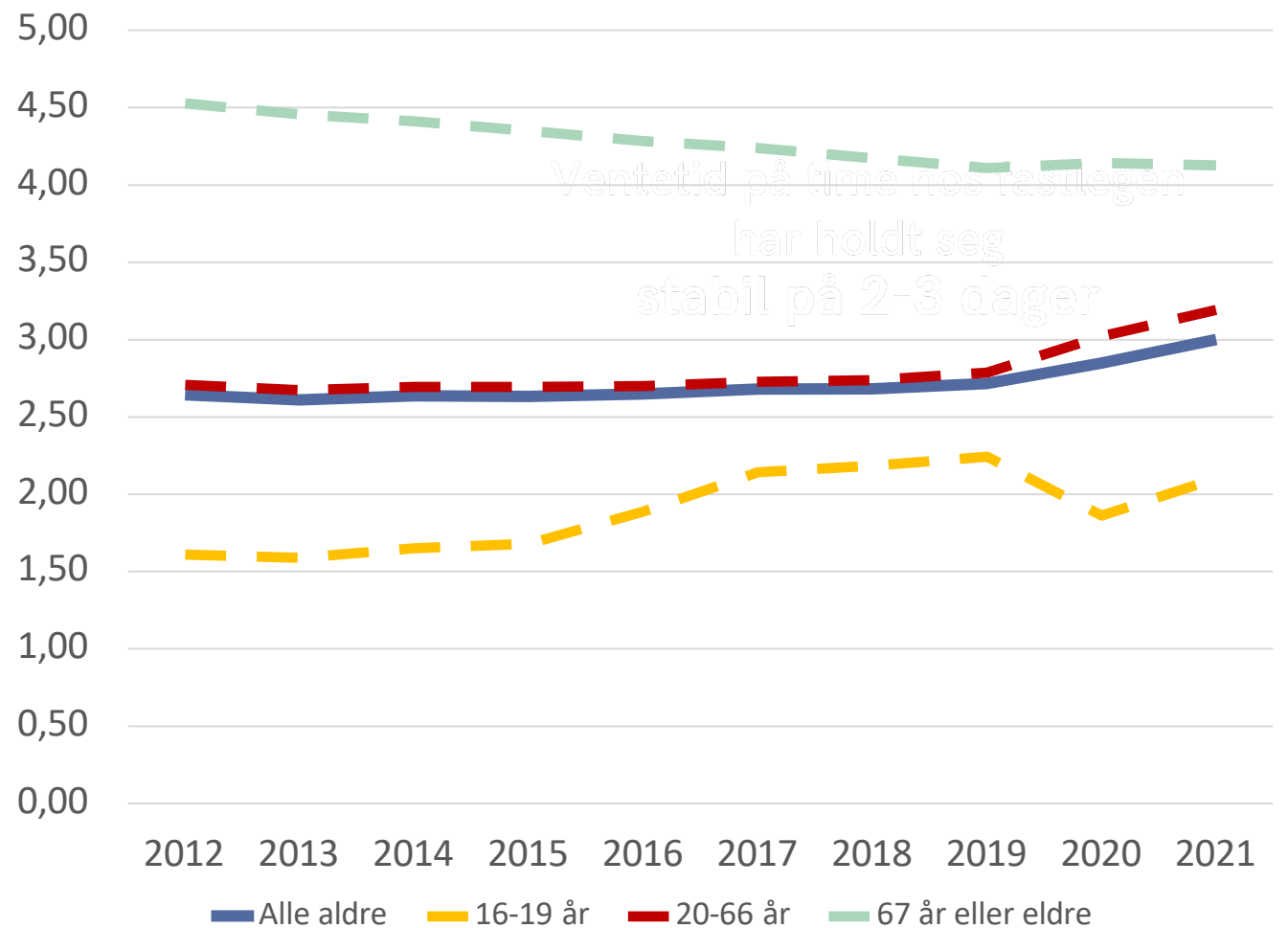

Stadig flere konsultasjoner
per person per år

De eldste går
mindre til fastlege

De yngre går
mer til fastlege

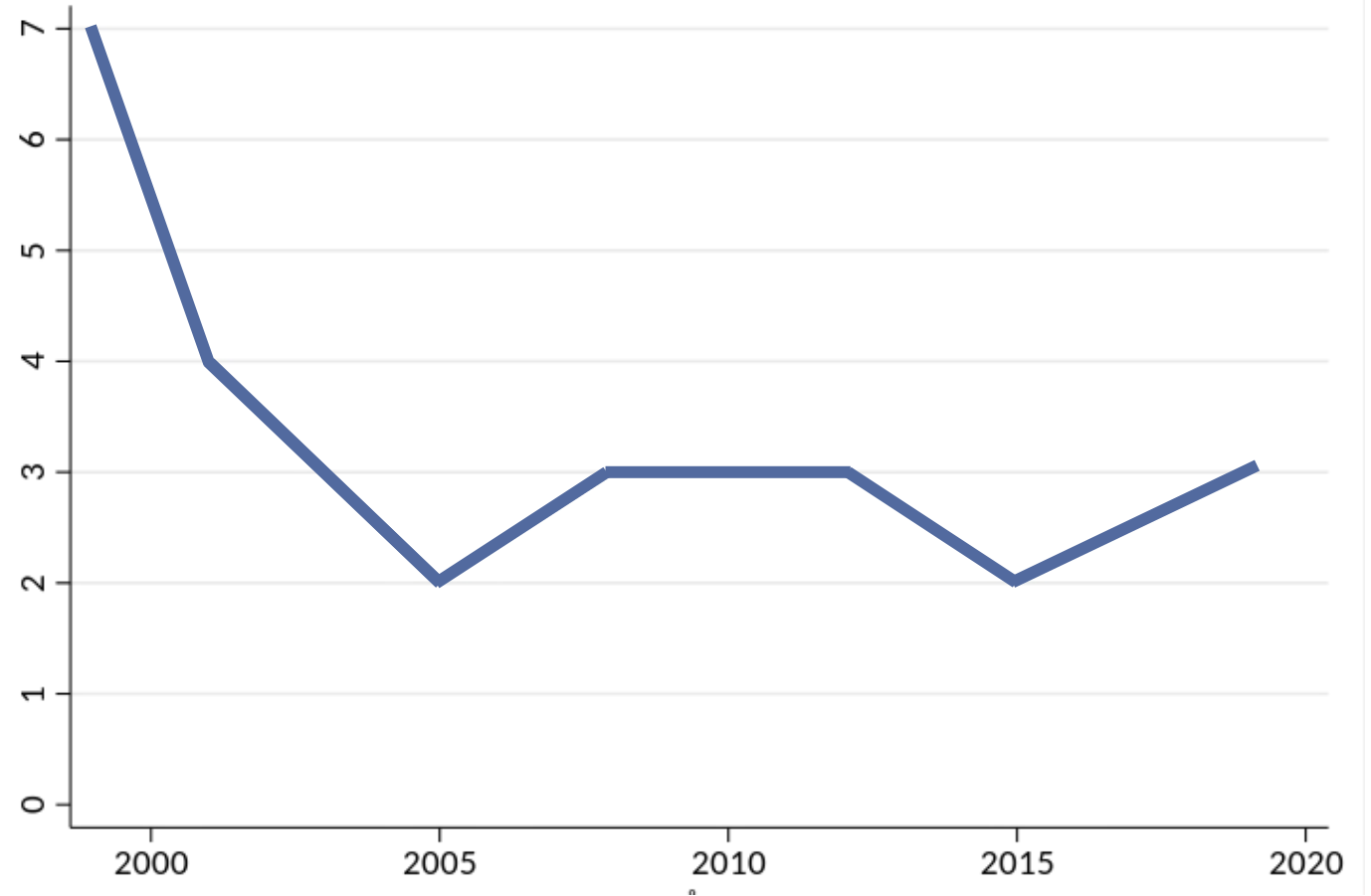
Antall konsultasjoner per person per år

Ventetid på time
har holdt seg
stabil på 2-3 dager

ime hos

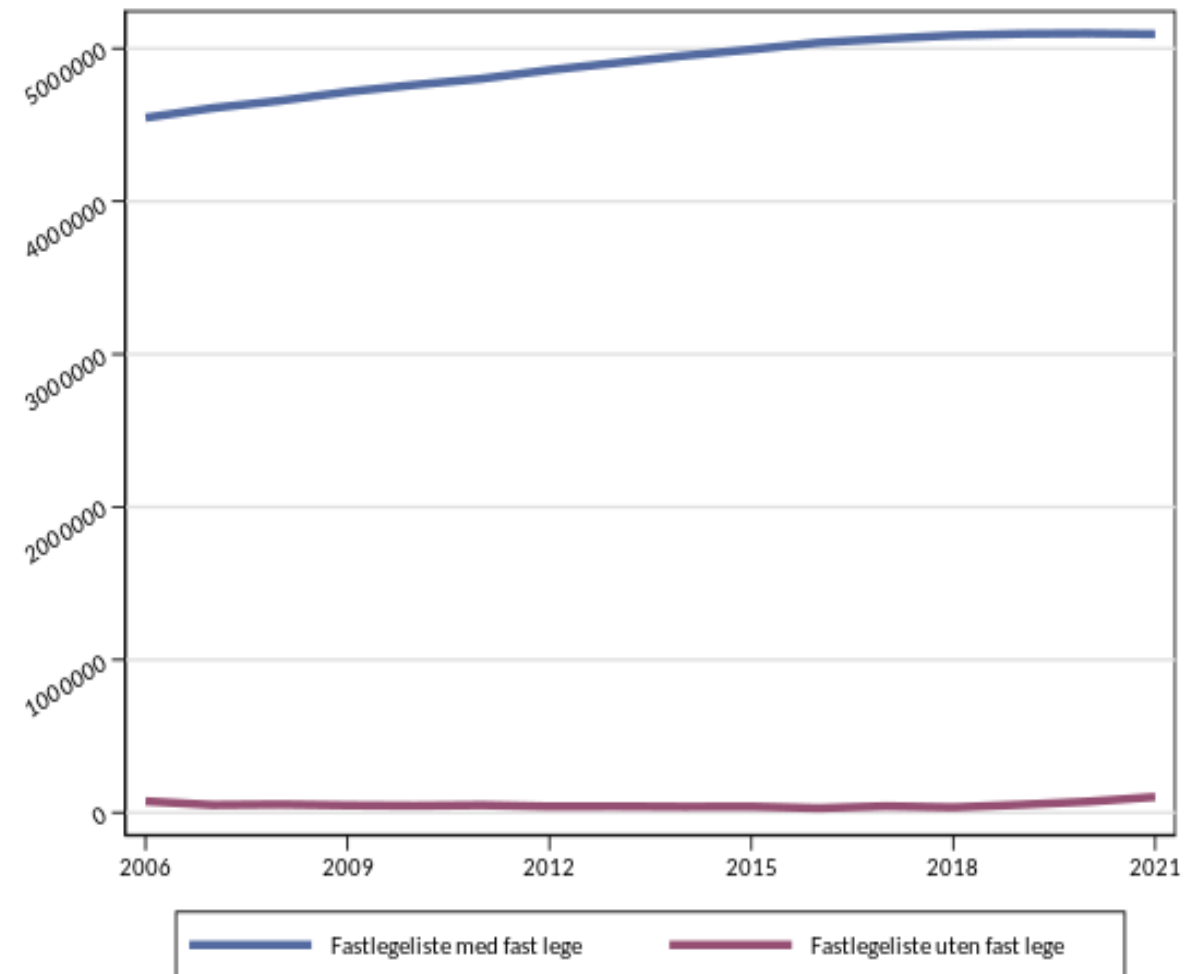

96-97 prosent
av innbyggerne i Norge
har fastlege

215 000 innbyggere
uten fastlege

300 000 innbyggere
på venteliste
for å bytte fastlege

Antall innbyggere med og uten fastlege

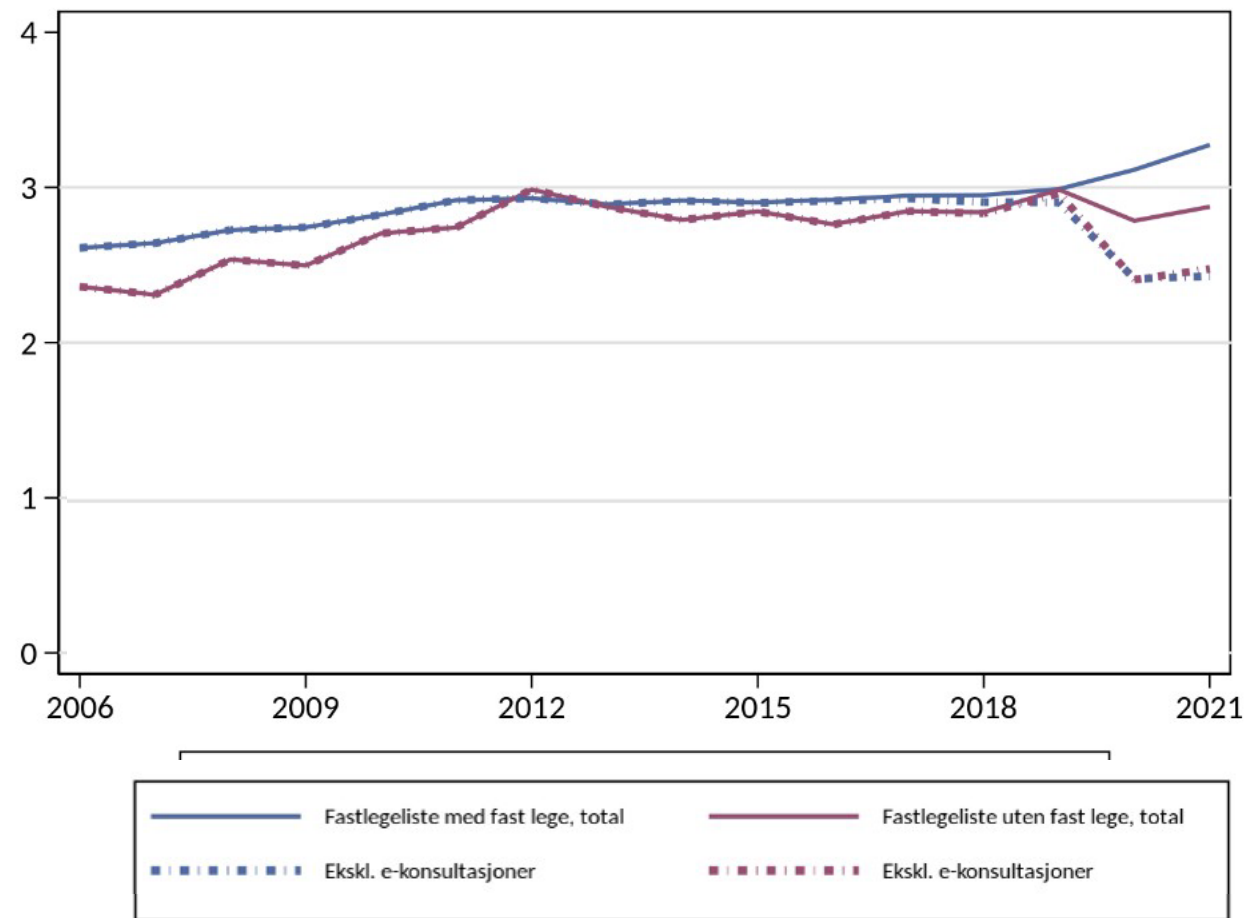
Innbyggere uten fastlege

Går til vikar og andre fastleger

Har like mange fysiske konsultasjoner

Har ikke mer legevaktbesøk

Antall konsultasjoner per innbygger med og uten fastlege

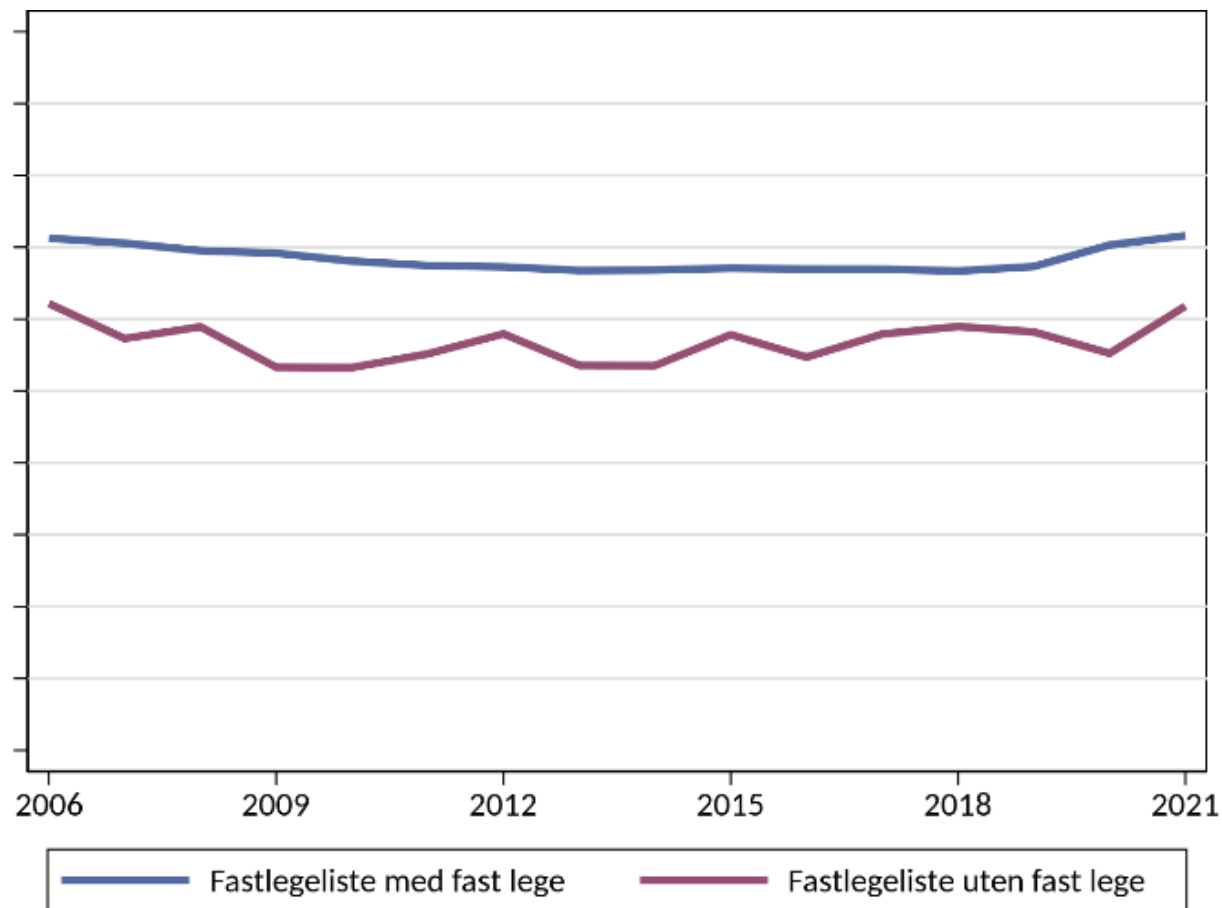
Inkluderte takster er 2AD, 2AE, 2AF, 2AK, 2AEK. Takster for leger i Primærhelseteam er 074A, 074AE, 74B, 074BE. Gjennomsnittlig antall konsultasjoner per listeinnbygger, totalt og e-konsultasjoner. Kilde: KUHR og FLO, 2006-2021.

Kontinuitet i pasient-lege relasjonen

Er ikke så ulik for innbyggere
med og uten fastlege

Både innbyggere
med fastlege i distrikt og
innbyggere uten fastlege
møter den samme
legen i 60 prosent av
konsultasjonene.

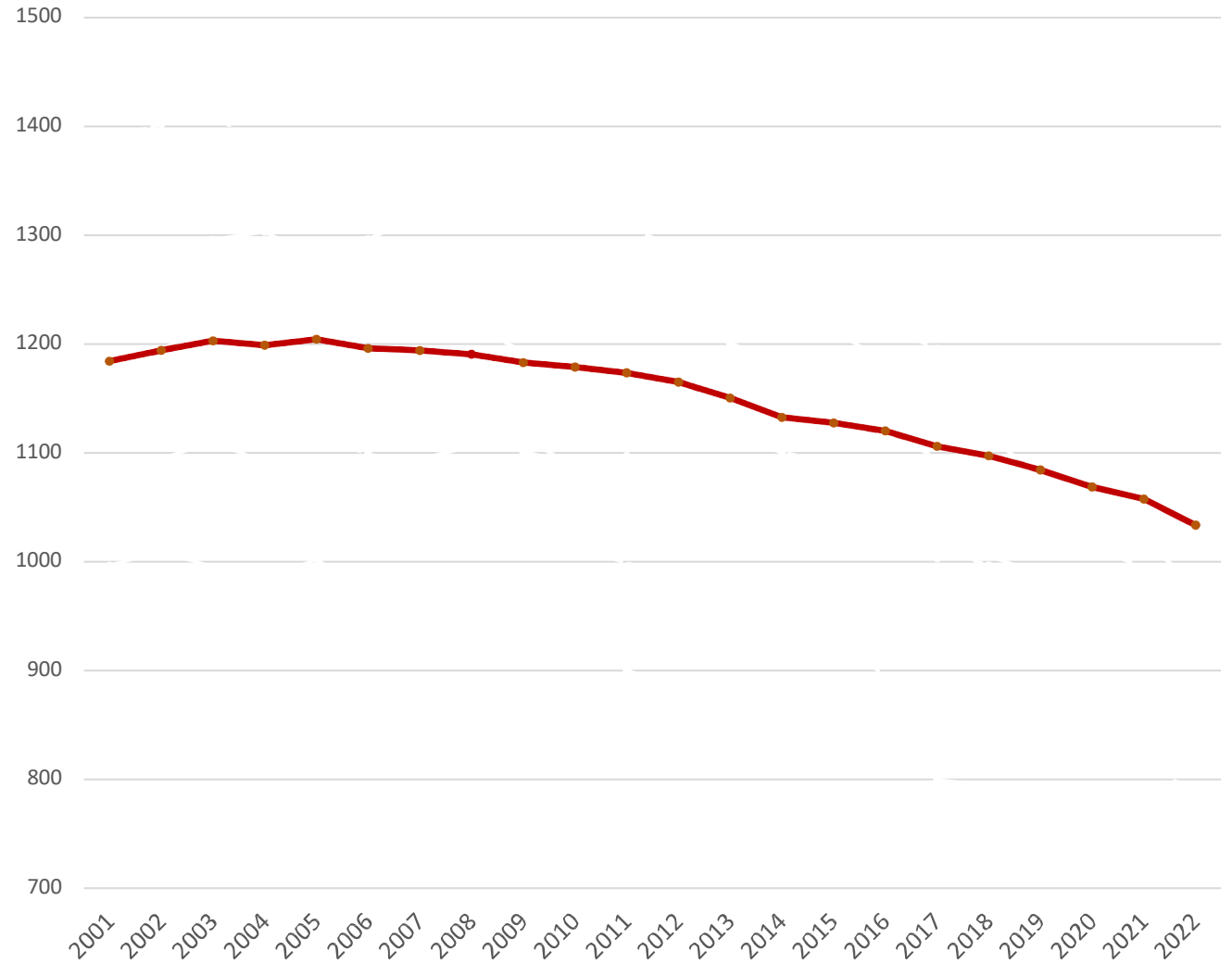
Andel konsultasjoner hos mest brukte lege

Status for fastlegene

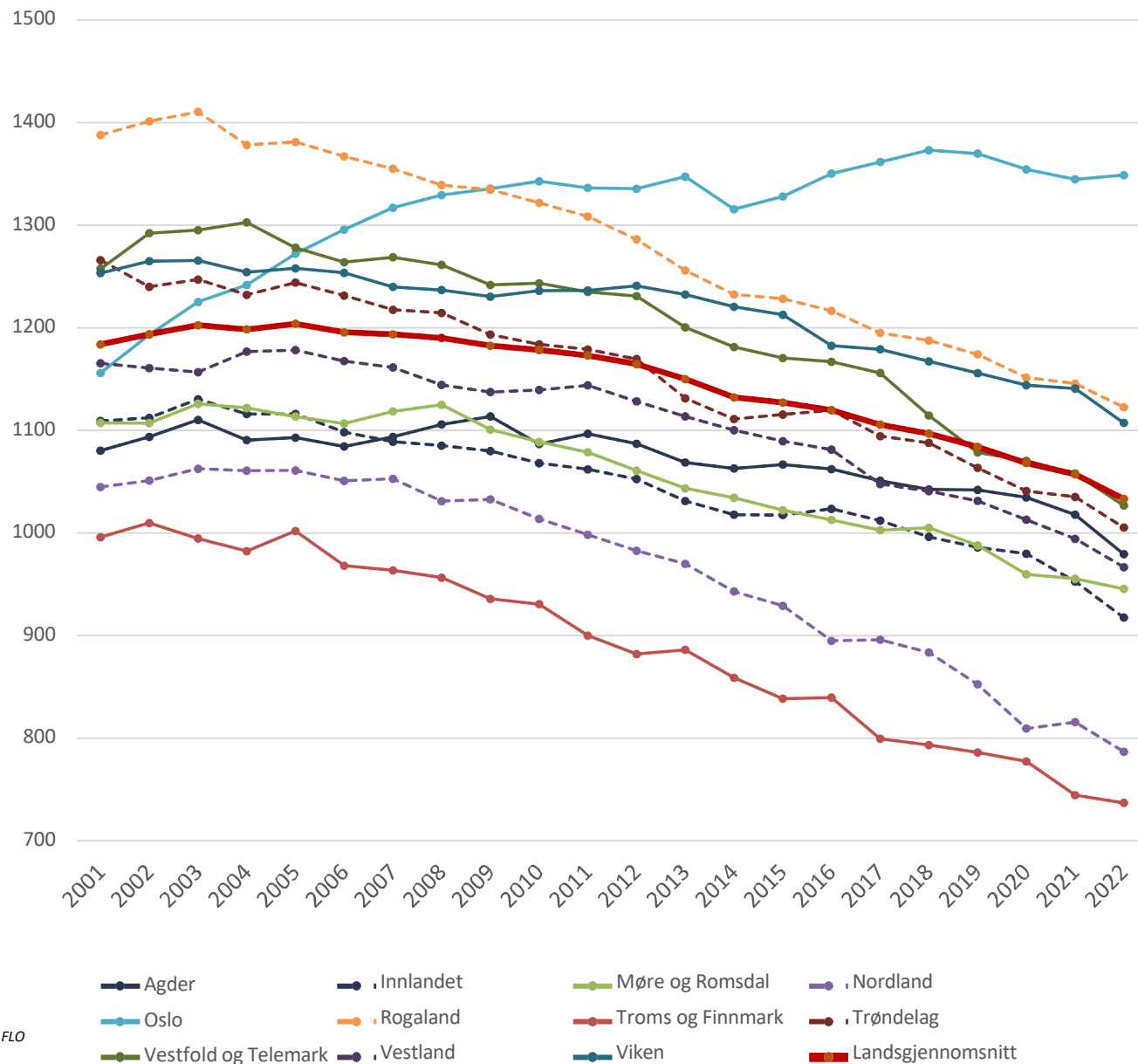
Fastlegen har stadig færre innbyggere på listen

Gjennomsnittlig listelengde per fastlege

Fastlegen har stadig færre innbyggere på listen

Gjennomsnittlig listelengde per fastlege

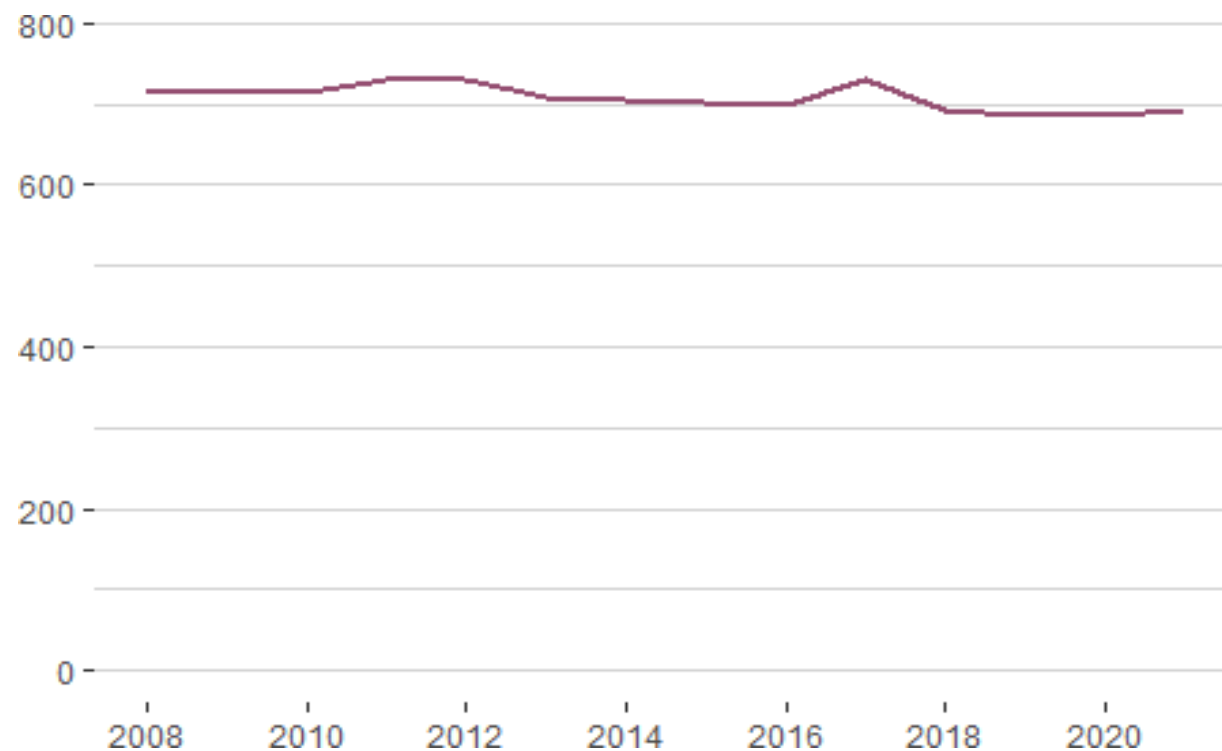

Kilde: FLO

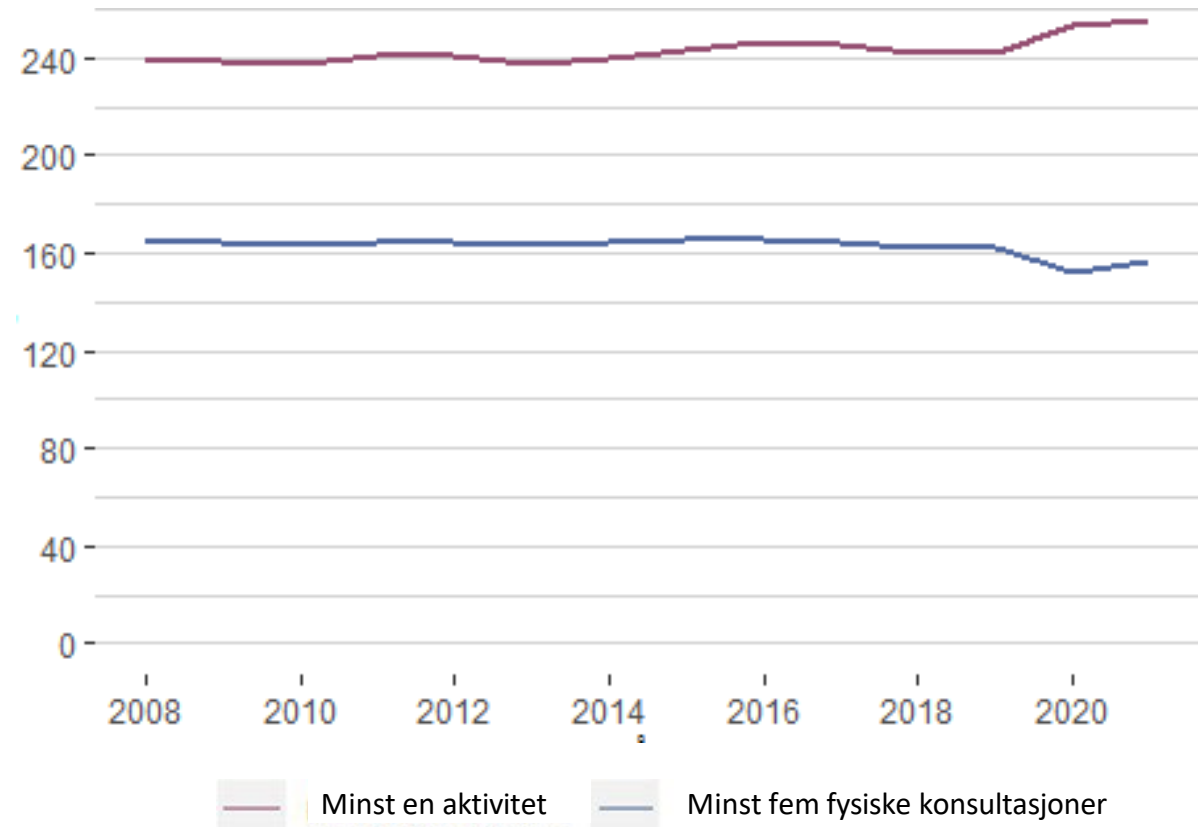
Timer brukt på konsultasjoner per år er uforandret

per år brukt på
er og e-
er

Antall arbeidsdager med
fysiske konsultasjoner
er uforandret

Dager i året der fastlegen har registrert minst en aktivitet eller minst fem fysiske konsultasjoner

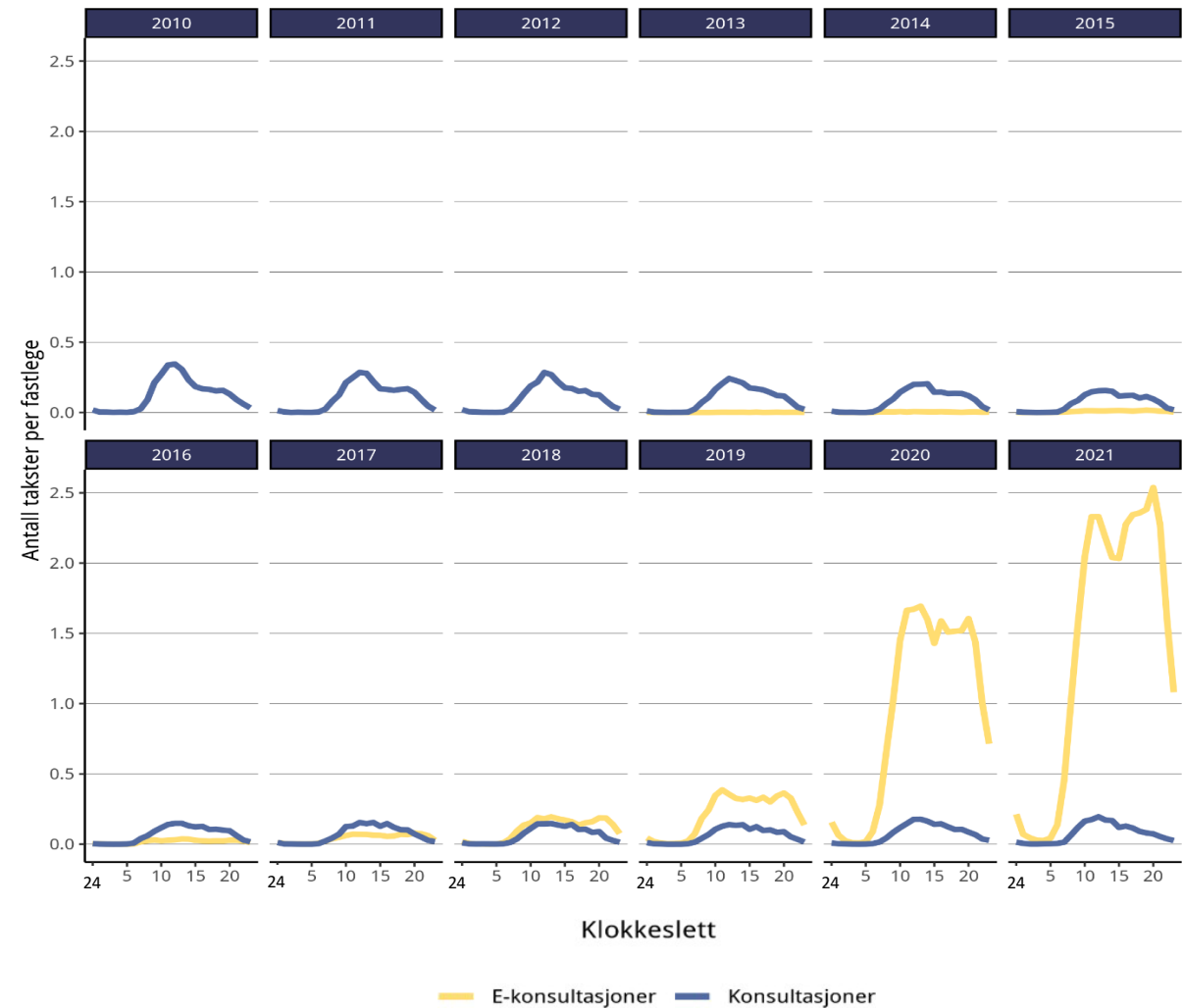

Helgearbeid

Litt fall i fysiske konsultasjoner siden 2010

Stor økning i e-konsultasjoner de siste årene

Antall fysiske og e-konsultasjoner per fastlege per klokke time i helgene

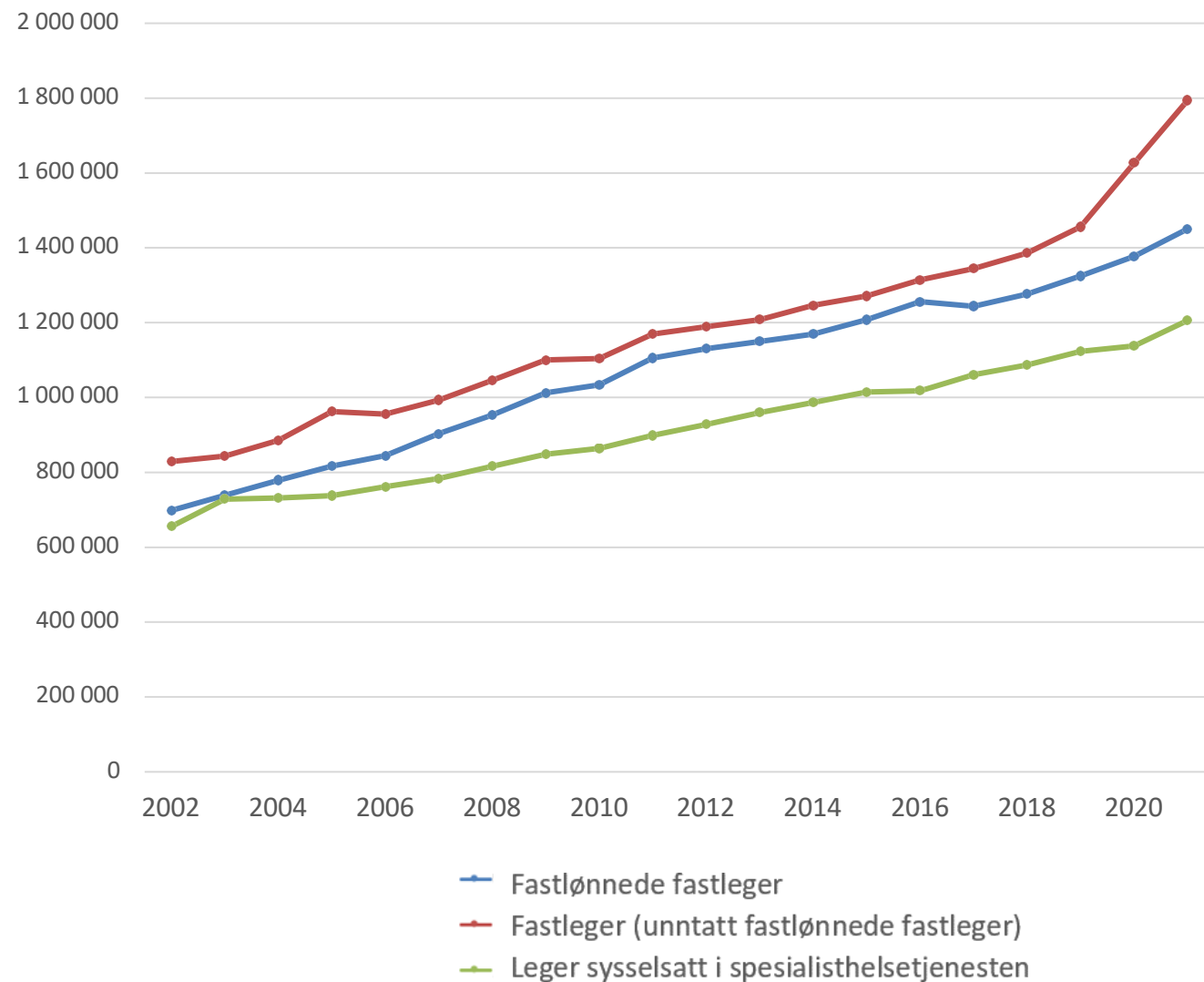

Inkluderer kun fastlegearbeid, definert som praksistyper/oppgjørskoder fastlege eller fastlønnet og spesifikke fastlegearbeid. takstkoder i KUHR. Inkluderte takstkoder er: 2ae, 2aek, 2ad, 11ad, 11ak. Kilde: KUHR og FLO

Stort sett samme
inntektsutvikling som
spesialisthelsetjenesten

50 prosent høyere inntekt
enn legene i
spesialisthelsetjenesten
i 2021

Gjennomsnittlig yrkesinntekt for personer utdannet som leger

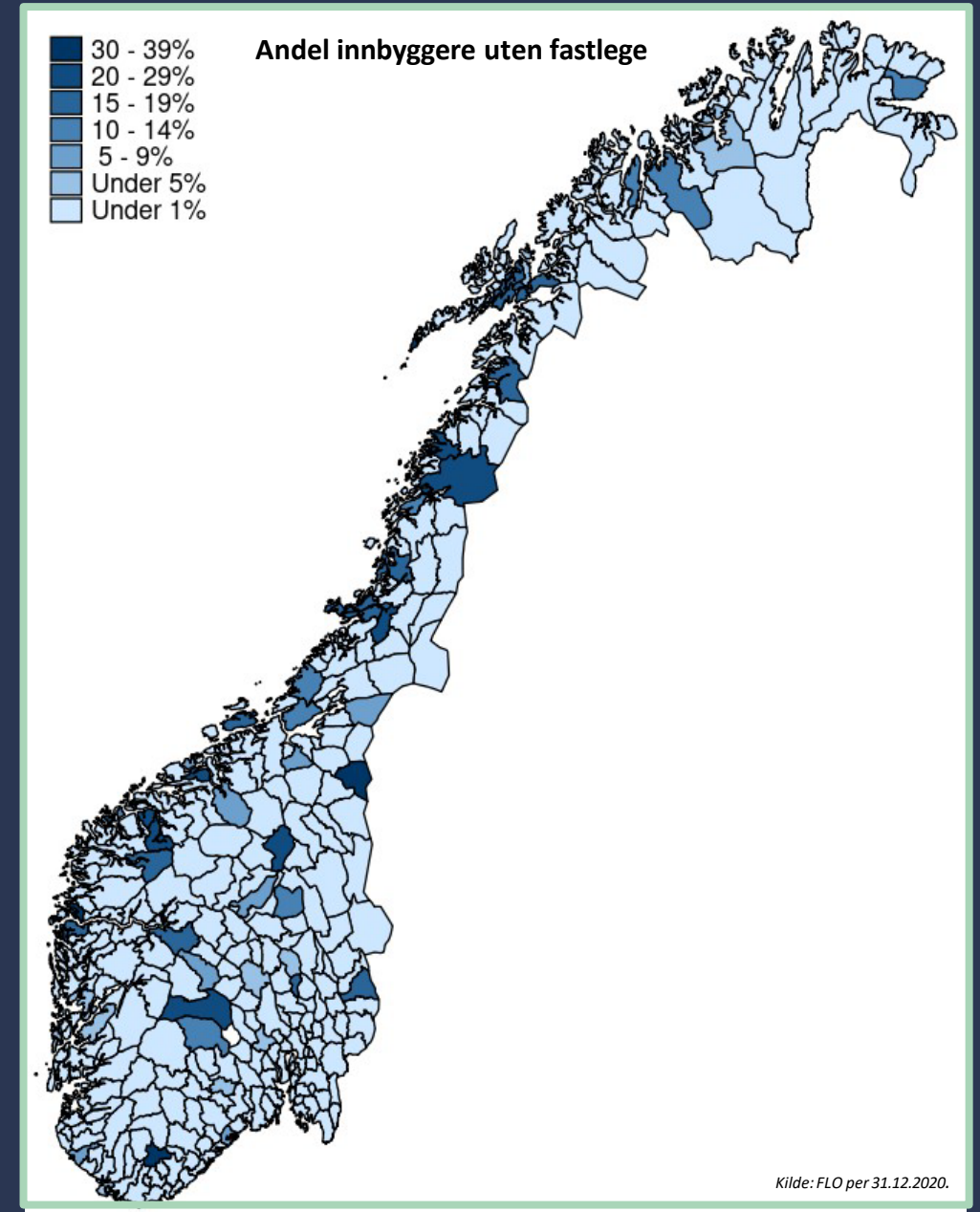
Status for kommunene

Ulike utfordringer i distrikt og by

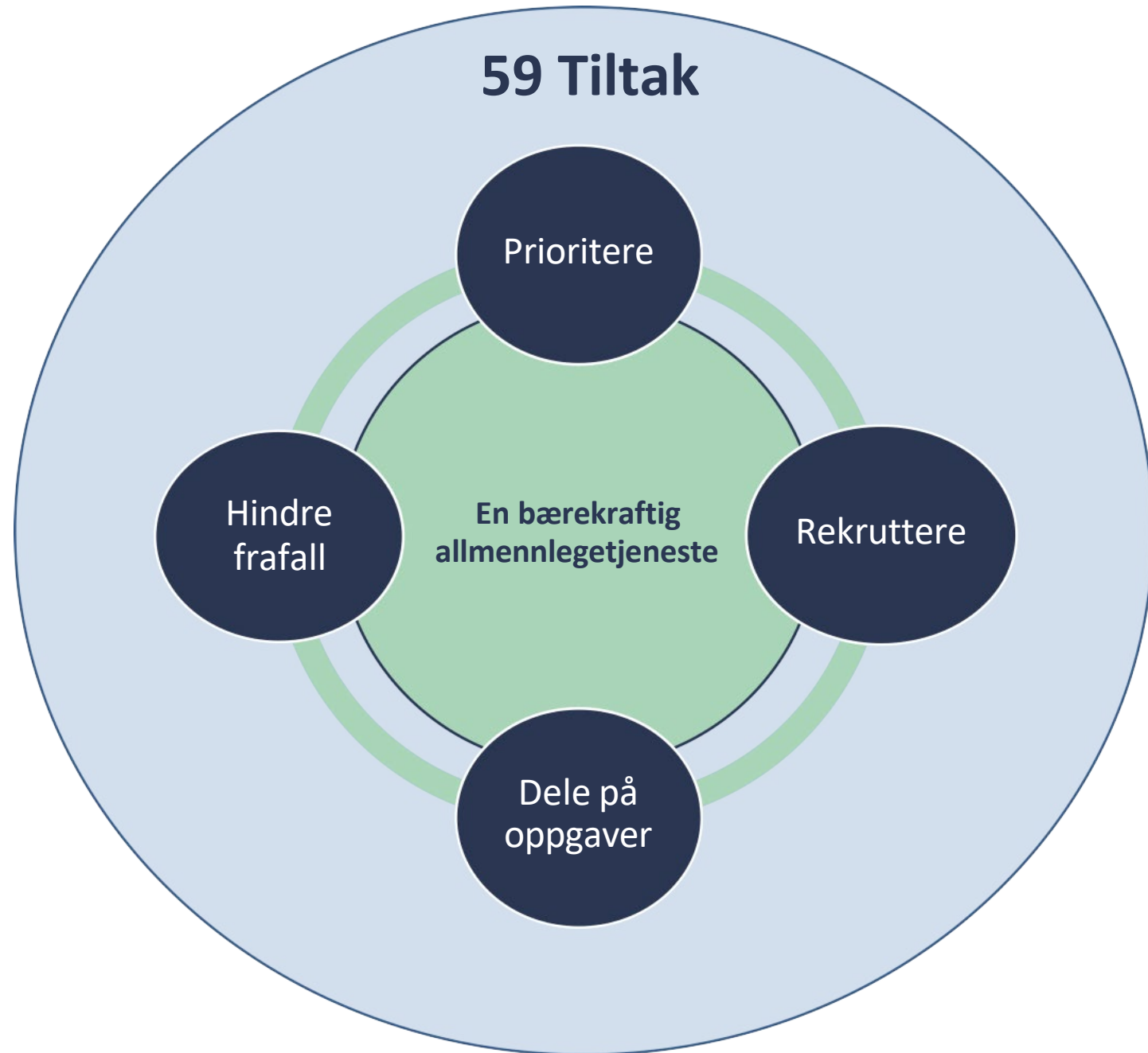
Vanskelig å innløse hjemler

Integrering av fastlegene i de andre kommunale helse- og omsorgstjenestene

Delt sørge-for-ansvar og finansiering

Anbefalinger fra ekspertutvalget

Flere leger

Flere ordinære praksisplasser (LIS1)

Kommuner og sykehus kan
i tillegg opprette
egne LIS1-stillinger

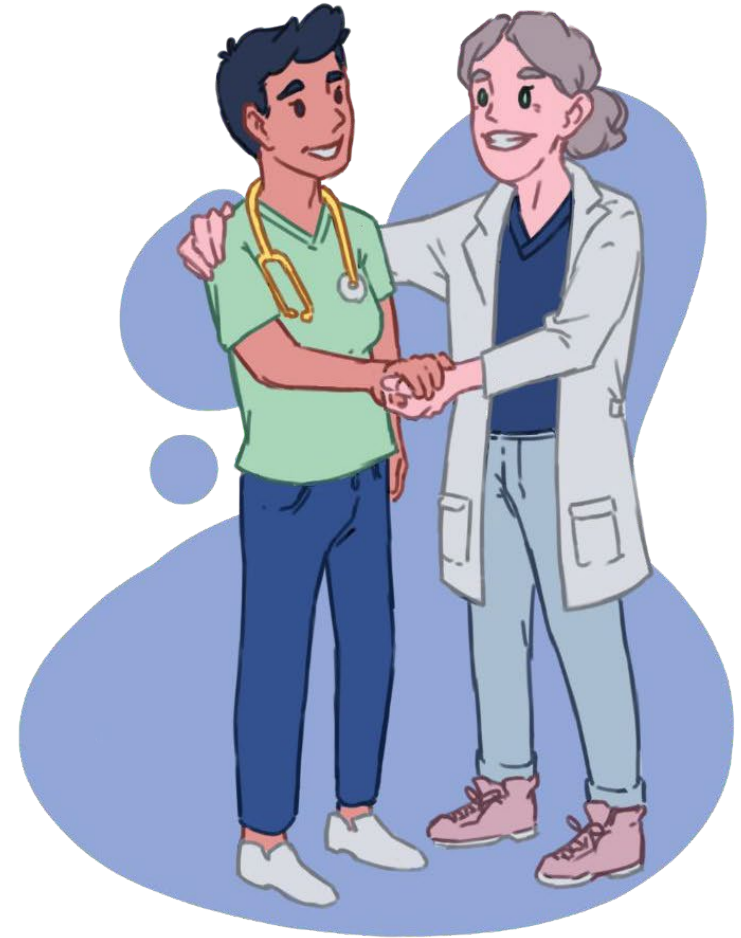

Utdanningsstillinger i allmennmedisin

Oppmykning av kravene til
spesialistutdanningen

Midlertidig rekrutteringstilskudd

Regulere overdragelse av
fastlegepraksiser

Flere sammen

Åpne for
større enheter,
samlet listeansvar
og
kommunal avtale med
fastlegeselskap

Allmennlegeutvalg 17 april- 2023

De fleste oppgavene som utføres i kommunehelsetjenesten gjøres uten at lege er tilstede, eller i nærheten. Samtidig er det mange oppgaver som andre enn legene kan være faglig best kvalifisert til å utføre. Eksempelvis kan en jordmor ha bedre kvalifikasjoner enn allmennlegen relatert til graviditet og fødsel, en psykiatrisk sykepleier med utdanning innen kognitiv terapi eller behandling av rusrelaterte lidelser kan ha bedre kvalifikasjoner enn legen til oppfølging og behandling av en rekke psykiske lidelser, og en fysioterapeut kan være bedre kvalifisert på muskel-skjelettområdet.

Allmennlegeutvalg 17 april- 2023

For å stimulere til større faglige fellesskap og mer kapasitet til ledelse, foreslår ekspertutvalget at det åpnes for gruppeavtaler, i kommunale fastlegekontor og i fastlegeselskap. Dagens fastlegeordning er basert på enkeltstående praksiser, der hver fastlege har sin egen avtale med kommunen, selv om de stadig oftere er under samme tak i en gruppepraksis. Denne organiseringen innebærer stor administrativ ikke-medisinsk aktivitet for legene, og den gjør det – sammen med finansieringsordningen – vanskelig å overføre oppgaver til annet personell.

Utvalget om AKS i allmennsykepleie

Internasjonalt er det kraftig økning i bruk av avanserte kliniske sykepleiere og spesialiserte sykepleiere, og overordnet indikerer gjennomgangen at disse gir behandling og oppfølging av god kvalitet, sammenlignet med oppfølging gitt av leger i primærhelsetjenesten. Det ser ut til at sykepleiere gir flere helse relaterte råd og at pasienter som møter dem oppgir litt bedre pasienttilfredshet, sammenlignet med leger (Melby et al., 2022). En paraplyoversikt fra 2021 basert på 21 kunnskapsoversikter indikerer at oppgavedeling fra lege til sykepleier medfører bedre tilgang for pasienter til primærhelsetjenesten (Leong et al., 2021).

Tverrfaglighet og avlastning
av fastlegene

Delegere mer

Profesjonsnøytrale takster

Færre oppgaver

Slutte å utstede
sykmelding for korttidsfravær
i arbeidslivet

Fravær i videregående skole
må håndteres i utdanningssektoren

Fjerne muligheten for at fastlegen
kan ta kveldtakst for
e-konsultasjon

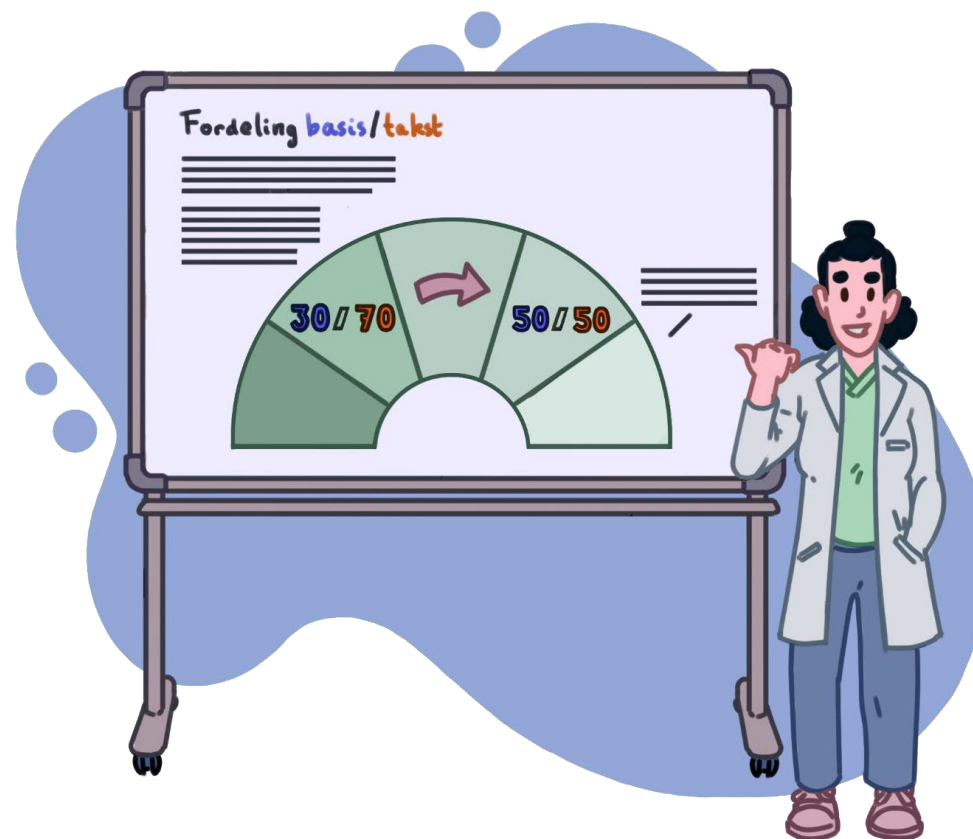
Økt andel basistilskudd

Belønne lengre lister

Redusere medisinsk overaktivitet

Øke innovasjon

Differensiering av basistilskuddet

Teknologi og annet personell
for å redusere fastlegens
arbeidstid i legevakt

Etablere rammer for hvor mye
legevaktarbeid fastleger kan
pålegges

Mer bruk av fastlønn
i legevakt

LIS1 eller tilsvarende er normalt
tilstrekkelig for legevakt uten bakvakt

Nettjeneste som reduserer
behovet for konsultasjoner

Mer forskning på og i
allmennlegetjenestene

Forbedring av
datagrunnlag

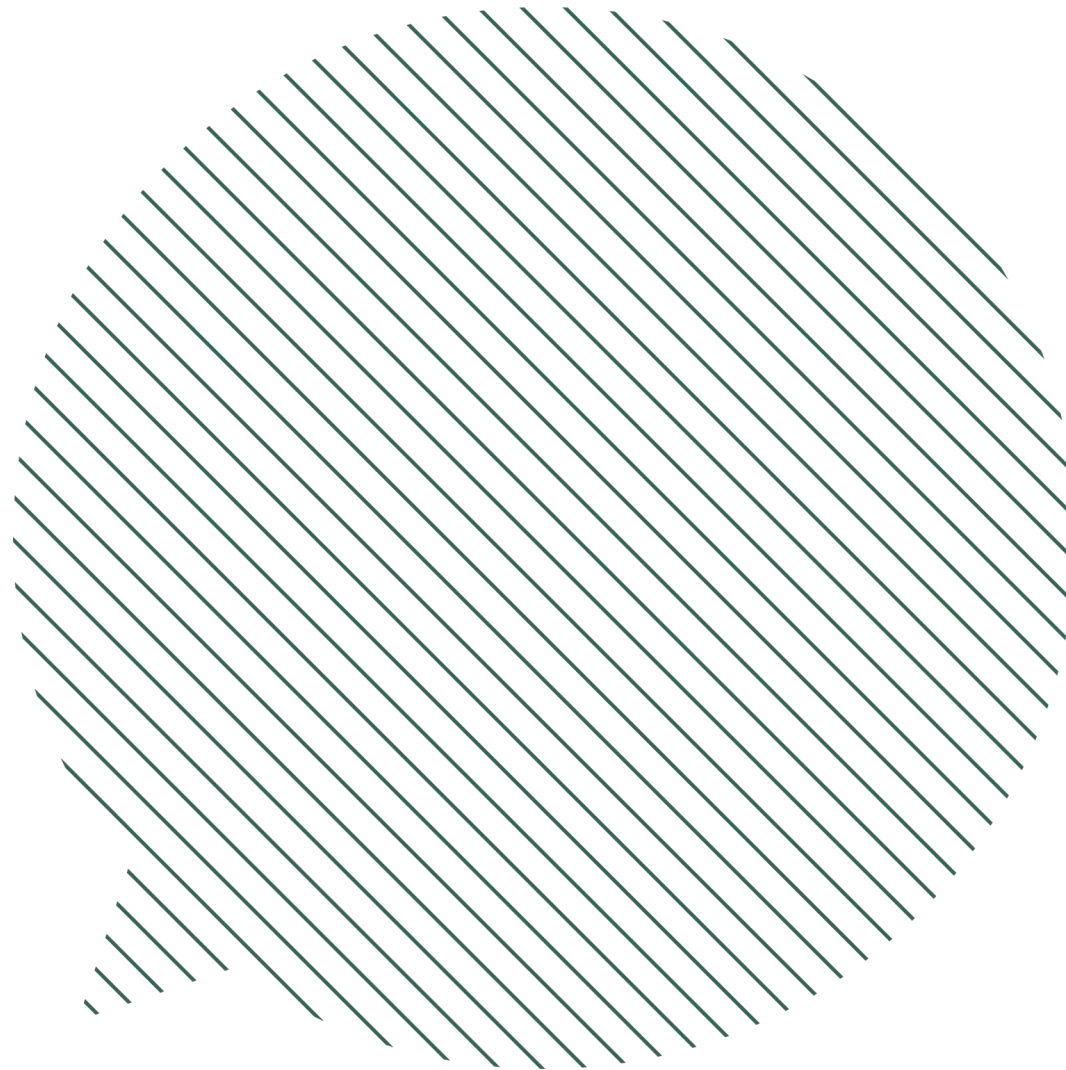
Kunnskap om helprivate
allmennlegetjenester

TTB2023-35 Utredning og konkretisering av ekspertutvalgets forslag til endringer i finansieringen av fastlegeordningen og legevakt mv.

Presentasjon av oppdrag i Allmennlegeteam 17. august 2023

HelseDirektoratet, 2023

Oppdraget fra HOD

1/2

Bakgrunn: Utrede og konkretisere innretningen på forslagene fra ekspertutvalget om endringer i finanseringen av fastlegeordningen og legevakt.

Mål: økt bærekraft, innovasjon og tverrfaglighet i allmennlegetjenesten med vekt på fastlegeordningen.

Konkretisere og komme med forslag til innretning på:

- **Økt andel basistilskudd og innretningen av pasienttilpasset basistilskudd;** herunder:
  - Bruk av diagnosedata som grunnlag for variabel for helsetilstand
  - Sikre at modellen i tilstrekkelig grad fanger opp psykisk sykdom og behovene til flyktninger/asylsøkere/utlendinger med tolkebehov
  - Mulig bruk av sosioøkonomiske variabler på enkeltlistenivå/på lavere nivå enn kommune/bydel
  - Kvalitetslementer
- **Forenklet takstsett på delegasjon**
- **Profesjonsnøytrale takster for fastlegekontor organisert som virksomheter,** herunder en overordnet vurdering av hvordan andre helseaktører som i dag har aktivitetsbasert finansiering, og som kan tenkes å utløse disse takstene i en fastlegevirksomhet, bør håndteres
- **Kontrollregime for aktivitet**
- **Forslag til innretning av grunntilskudd og utjamningstilskudd** gitt øvrige omlegginger
- **Forslag til tilgang på styringsdata** med forenklete takster og profesjonsnøytrale takster

Oppdraget fra HOD

2/2

- For videre utredning av innretningen på basistilskuddet, kan det bygges videre på tidligere arbeider Helsedirektoratet har gjort som grunnlag for innføringen 1. mai 2023 av pasienttilpasset basistilskudd.
- **Videre skal direktoratet se på konsekvenser for finansiering av legevakt**, og denne vurderingen må sees i sammenheng med oppdrag knyttet til stortingsmelding om prehospitale tjenester.
- **Det vises også til oppdrag om uttrekk av innbyggere fra fastlegers lister med frist 15.10.**
- **I tillegg bes direktoratet utrede forslag til innretning av utdanningsstillinger for ALIS.**

Helsedirektoratet bes legge opp til en prosess for oppfølging, herunder månedlige møter med departementet. Direktoratet bes om å involvere berørte aktører på hensiktsmessig måte.

Frist for endelig besvarelse settes til 1.februar 2024.

Hva inngår *ikke* i oppdraget fra HOD

- Organisering av fastlegekontor og fastlegeordningen (gruppeavtaler, virksomheter)
- Overdragelser
- Legevakt: Nevnes, men eget oppdrag
- Kompetansekrav

Noen knagger videre i helse og samhandlingsplan

- Fortsette å utvikle lønnstilskuddet- få etablert et rekrutteringstilskudd
- Veileder til kommunene knyttet til rollen(mer enn filmene og materiell som er utviklet)
- Få prøvd ut og evaluert effekten av AKS i TØRN(både det som er igangsatt og utvidelsen fra 2024)
- Definert inn AKS i utviklingen av fremtidens allmennhelsetjeneste
- Evaluere og kartlegge AKS i kommunene(HOD/Hdir)
- Etablere mer samarbeid med KS (utover TØRN) for eksempel i oppfølgingen av bo trygt hjemme reformen
- Utvidede rettigheter- henwise/foreskrive- ta et helhetlig ansvar.

God helse
Gode liv

helsedirektoratet.no